

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma

Kolarin ja Ylitornion kunnissa

Sami Kurt ja Eeva-Liisa Lompolojärvi

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma (210 op)

11/2010

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijät Sami Kurt ja Eeva-Liisa Lompolojärvi	Sivumäärä 66 ja 9 liitesivua
Työn nimi Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma Kolarin ja Ylitornion kunnissa	
Ohjaava(t) opettaja(t) Regina Pesonen, Jussi Muittari,	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Kolarin ja Ylitornion kunta	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyömme tarkoituksena on tehdä pohjatyötä ja kartoitusta Kolarin ja Ylitornion kunnissa erikseen laadittavaa hyvinvointisuunnitelmaa varten. Tutkia ja kartoittaa olemassa olevia palveluja ja palvelurakenteita.</p> <p>Uusi lastensuojelulaki (417 / 2007) tuli voimaan 1.1.2008. Laki painottaa ennaltaehkäisyä, varhaista puuttumista ja kunnan moniammatillisten toimijoiden yhteistyötä lastensuojelussa ja hyvinvoinnin edistämisessä. Varhaisella tuella ja puuttumisella tuetaan lapsen kasvua ja kehitystä sekä ennaltaehkäistään lastensuojeluntarvetta.</p> <p>Tarkoituksena on, että lasten ja nuorten hyvinvoinnin suunnitelman laatiminen, toteuttaminen ja seuranta selkeyttävät kuntapäätäjien ja palveluiden toteuttajien kokonaiskäsitystä lasten ja nuorten hyvinvoinnin tilasta. Hyvinvoinnin turvaaminen edellyttää työntekijöiltä kykyä ja tahtoa kehittää moniammatillista yhteistyötä johdonmukaisesti, perheitä ja koteja unohtamatta.</p> <p>Hyvinvointisuunnitelma perustuu olemassa oleviin tilastoihin, kyselyihin ja tutkimuksiin. Asioita pyritään havainnollistamaan tilastotietoihin perustuvilla taulukoilla ja indikaattoreilla. Taulukoiden avulla vertaamme kuntien lasten ja nuorten hyvinvoinnin tilaa, väestörakennetta ja -kehitystä ja oppilasmääriä keskenään.</p> <p>Tuloksissa ei noussut suuria eroja kuntien välillä. Ylitorniolla nuorten tupakointi oli huomattavasti vähempää kuin Kolarissa. Ylitorniolla on satsattu myös toimintamahdollisuuksiin rakentamalla harrastetiloja. Kolarissa tuli esille matkailuelinkeinon tuomat ongelmat ja mahdollisuudet. Vaikka väkimäärältään Kolarin on pienempi kuin Ylitornio, niin alle kouluikäisten määrä on jo suhteessa isompi. Kolarissa matkailu tuo työpaikkoja ja lapsiperheitä kuntaan. Luontaiset harrastusmahdollisuudet ovat hyvät.</p> <p>Tavoitteena on, että lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa seurataan säännöllisesti. Kunnanhallitus valitsema ennaltaehkäisevä poikkihallinnollinen työryhmä kehittää ja tarkentaa suunnitelmassa olevat eri tahoille kuuluvat vastuutehtävät vuosittain. Luodaan käytäntö, jossa hyvinvointisuunnitelma käsitellään ja arvioidaan valtuustokausittain.</p>	
Asiasanat lastensuojelu, hyvinvointi, kasvuolot	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Name of the Degree Programme

ABSTRACT

Author Sami Kurt and Eeva-Liisa Lompolojärvi	Number of Pages 66 and 9 appendix pages
Title Children and young people's welfare plan in Kolari and Ylitornio municipalities	
Supervisor(s) Regina Pesonen, Jussi Muittari,	
Subscriber and/or Mentor Kolari and Ylitornio municipalities	
<p>Abstract</p> <p>The purpose of this study was to do ground work and survey for wellness plan processes in Kolari and Ylitornio municipalities. Wellness plans are drawn up separately in both municipalities. Also to Investigate and identify existing services and service structures in both municipalities.</p> <p>New Child Welfare Act (417/2007) came into force on 1.1.2008. The Act focuses on prevention, early intervention and the local multi-professional actors to cooperate in child protection and welfare issues. Early support and intervention supports children's growth and development, and prevents children's need for protection.</p> <p>The intention is that children and young people's welfare plan, implementation and monitoring will clarify the overall perception of services for children and young people's welfare state for municipal decision-makers and implementers.</p> <p>Order to secure the welfare in municipalities requires ability and will to develop a multi-professional cooperation consistently, together with families and homes.</p> <p>Welfare plan is based on existing statistics, questionnaires and surveys. Things are intended to illustrate with statistical data based on a set of tables and indicators. With tables we compare local children and young people's well-being, population structures and development and the number of students with each other.</p> <p>The results did not show specifically large differences between municipalities. In Ylitornio the young people was smoking significantly less compared to Kolari. Ylitornio has invested much for recreational facilities which allows the wide range of possibilities for activities. In Kolari the tourist industry is significant thing and it allows lots of opportunities but it also brings some problems to deal with. Even though Kolari is smaller in population compared to Ylitornio, pre-school age group is already bigger in proportion in population. Natural recreational opportunities are good in both municipalities.</p> <p>The aim is that children and young people's welfare plan is regularly monitored. Cross-functional preventive team chosen by municipal government, develop and refine the plan and different directions within the responsibilities in each year. Also the goal is to Establish the practice of the welfare plan, which is discussed and evaluated in every council period.</p>	
Keywords: Child protection, welfare, growth conditions	

SISÄLLYS

JOHDANTO.....	5
1 LAINSÄÄDÄNNÖLLINEN LÄHTÖKOHTA.....	8
2 LASTEN JA NUORTEN KASVUOLOIT JA HYVINVOINNIN TILA	10
2.1 Elinympäristö	12
2.2 Väestörakenne.....	13
2.3 Asuminen ja asuinympäristö	17
2.4 Kunnan työllisyys	19
2.5 Kouluterveyskyselyn 8.-9. luokan oppilaiden tuloksia	20
2.6 Lapsiperheiden taloudellinen toimeentulo.....	23
2.7 Koulutus.....	24
3 LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTIA EDISTÄVÄT SEKÄ ONGELMIA EHKÄISEVÄT TOIMET JA PALVELUT	25
3.1 Lastenneuvola lapsiperheiden tukena	27
3.2 Varhaiskasvatus	28
3.2.1 Lasten päivähoito	32
3.2.2 Esiopetus	33
3.3 Perusopetus.....	34
3.4 Kouluterveydenhuolto	36
3.5 Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta.....	39
3.6 Nuorisotyö.....	41
3.7 Seurakunnan lapsi- ja nuorisotyö.....	46
3.8 Liikuntatoiminta	47
3.9 Kansalaisopisto.....	49
3.10 Sosiaalityö	50
3.11 Lasten ja nuorten mielenterveyspalvelut.....	52
4 YKSILÖ- JA PERHEKOHTAINEN LASTENSUOJELU KOLARISSA JA YLITORNIOLLA.....	54
4.1 Lastensuojeluilmoitukset.....	54
4.2 Lastensuojelutarpeen selvitys.....	58
4.3 Avohuolto	58
4.4 Sijaishuolto	58
5 LASTENSUOJELUUN VARATTAVAT VOIMAVARAT	59
5.1 Huomioita kuntiemme lasten ja nuorten hyvinvoinnista	59
5.2 Lasten ja nuorten hyvinvointiin varattavat voimavarat	61
6 SUUNNITELMAN TOTEUTTAMINEN JA SEURANTA	63
POHDINTA.....	64
LÄHTEET	67
LIITTEET	70

JOHDANTO

Hyvinvoinnista puhuttaessa törmätään moniin ongelmiin. Mikä on hyvinvointia? Miten sitä kuvataan? Hyvinvoinnin kuvauksessa voidaan pääpaino asettaa objektiivisten mittareiden – elinolojen kuvaukseen. Näkökulma voi myös olla enemmän ihmisten subjektiivisen ”hyvinvoinnin” kuvauksessa. Hyvinvoinnin kuvaaminen lasten kannalta tuo mukanaan lisäongelmia. Suomessa on vähän tietoa erityisesti lasten elinolosuhteista ja vielä vähemmän on lapsen omasta suhteesta kuvattavaan asiaan. Puhuttaessa lasten terveyttä ja sosiaalista hyvinvointia kuvaavista tekijöistä, näkökulma avautuu helpommin puutteiden, riskien ja häiriöiden suuntaan. Lapsi ei helposti tule havaituksi itsenään vaan elämäänsä liittyvien ongelmien kautta (Siltaniemi ym.2005).

Hyvinvoinnista ei ole olemassa yksiselitteistä määritelmää. Hyvinvointi ymmärretään laajana ja moniulotteisena ilmiönä, jonka merkitys saattaa vaihdella erilaisten ihmisten (ja heidän arvojen sekä asenteiden), ajan, paikan tai kulttuurin mukaan. Hyvinvoinnin perustan luovat tietyt asiat, kuten työ, toimeentulo, terveys, toimintakykyisyys, turvallisuus, viihtyisä asuin- ja elinympäristö sekä vahva sosiaalinen verkosto. Hyvinvointi ilmenee tyytyväisyytenä elämään, onnellisuutena ja mahdollisuutena toteuttaa ja kehittää itseään. Hyvät kunnalliset peruspalvelut ehkäisevät hyvinvointivajeiden syntymistä ja pyrkivät korjaamaan ja lieventämään jo syntyneitä vajeita. (Siltaniemi ym.2005).

Lastensuojelulaki (12§/2007) velvoittaa kunnan tai useamman kunnan yhdessä laatimaan lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi sekä lastensuojelun järjestämiseksi ja kehittämiseksi kunnan tai kuntien toimintaa koskevan suunnitelman, joka hyväksytään kunkin kunnan kunnanvaltuustossa ja tarkistetaan vähintään kerran neljässä vuodessa. Samoin laki velvoittaa, että suunnitelma on otettava huomioon kuntalain (365/1995)65 § mukaista talousarviota ja –suunnitelmaa laadittaessa. Lastensuojelusuunnitelma antaa puitteet sille, mitä lapsen edulla ja erityisellä suojelulla ymmärretään.

Lastensuojelusuunnitelman tulee sisältää suunnittelukaudelta tiedot:

- 1 lasten ja nuorten kasvuoloista sekä hyvinvoinnin tilasta
- 2 lasten ja nuorten hyvinvointia edistävästä sekä ongelmia ehkäisevistä toimista ja palveluista;
- 3 lastensuojelun tarpeesta kunnassa;
- 4 lastensuojeluun varattavista voimavaroista
- 5 lastensuojelunlain mukaisten tehtävien hoitamiseksi käytettävissä olevasta lastensuojelun palvelujärjestelmästä;
- 6 yhteistyön järjestämisestä eri viranomaisten sekä lapsille ja nuorille palveluja tuottavien yhteisöjen ja laitosten välillä; sekä
- 7 suunnitelman toteuttamisesta ja seurannasta.

(Kuntaliitto 2009, Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinta kunnissa s.10)

Ylitornion kunnanvaltuusto on hyväksynyt Lapsi- ja nuorisotyön linjaukset vuonna 2008. Kolarin kunnassa vastaavia linjauksia ei ole tehty, mutta tavoitteet ovat kirjattu hyvinvointikertomukseen. Kuntien hyvinvointisuunnitelmissa pyrimme kuvaamaan tämänhetkisiä lasten- ja nuorten palveluita ja toimintaympäristöjä. Päätötyömme pohjautuu kumpaankin kuntaan erikseen tehtäviin lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmiin.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tavoitteena on kehittää lastensuojelua niin, että se vastaa kunnissa asuvien lasten ja nuorten tarpeita, sekä tukea vanhempia ja muita kasvatuksessa mukana olevia henkilöitä. Lisäksi suunnitelmissa huomioidaan kolmannen sektorin lapsille ja nuorille tarjoamat palvelut.

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaaminen edellyttää työntekijöiltä kykyä ja tahtoa kehittää moniammatillista yhteistyötä johdonmukaisesti, perheitä ja koteja unohtamatta. Suunnitelma on hallintokuntien yhteinen sopimus siitä, mihin suuntaan suunnitelmaan kirjattuja lasten- ja nuorten palveluita yhteistyössä kehitetään.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on tarkoitettu sekä kunnan virka- ja luottamushenkilöille että kuntalaisille. Tavoitteena on luoda käytäntö, jossa laaja

hyvinvointisuunnitelma käsitellään valtuustokausien aluksi ja arvioidaan lopuksi. Tietojen päivittäminen on tarkoitus myös tehdä hallintokunnittain. (Suomen kuntaliitto, Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinta kunnissa 2009).

Tutkimuksen tarkoituksena on kuvailla Kolarin ja Ylitornion kuntien lasten ja nuorten hyvinvoinnin tilaa ja tehdä pohjatyötä ja kartoitusta kummassakin kunnassa erikseen laadittavaa hyvinvointisuunnitelmaa varten, tutkia prosessin etenemistä ja nostaa esiin niitä konkreettisia esityksiä, joilla edesautetaan lasten ja nuorten hyvinvointia kotikunnissa. Opinnäytetyömme tehtävänä on vertailla kuntiemme lastensuojelutyön menetelmiä ja toimintamalleja, kuinka paljon kunnat ovat käyttäneet lapsiin ja nuoriin kohdistuvia taloudellisia voimavaroja. Tutkimusaineistona olemme käyttäneet valmiita aineistoja ja tilastoja sekä kuntiemme asiantuntijoiden lausuntoja. Kehittämissuunnitelman laadinnan erivaiheissa olemme olleet mukana moniammatillisissa työryhmissä. Asioita pyritään havainnollistamaan tilastotietoihin perustuvilla taulukoilla ja kuvaajilla, indikaattoreilla. Indikaattoreiden avulla lasten ja nuorten hyvinvoinnin kehitystä voidaan seurata tulevina vuosina.

Opinnäytetyön on tarkoitus myös kuvailla ja valottaa monipuolisia yhteisöllisiä tekijöitä, jotka vaikuttavat yksilön kehitykseen ja kasvatukseen. Mielestämme molemmissa kunnissa on viime vuosina satsattu lapsi- ja nuorisotyöhön, mutta jatkossa pitäisi saada yhteistyö toimimaan joustavammin. Toivomme löytävämme lasten ja nuorten kanssa tehtävään työhön uusia näkökulmia ja ideoita.

Valitsimme lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laatimisen päättötyönaiheeksi työelämälähtöisyyden vuoksi. Työssämme olemme tekemisissä lasten ja nuorten asioiden kanssa ja suunnitelman työstäminen mahdollistaa oman ammatillisen tietotaidon syventämisen.

1 LAINSÄÄDÄNNÖLLINEN LÄHTÖKOHTA

Kansainväliset sopimukset, Suomen perustuslaki ja erilaiset kansalliset ohjelmat antavat ohjelmallisen perustan kuntiemme lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinnalle.

YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus on maailman toiseksi laajimmin ratifioitu ihmisoikeussopimus. Yleissopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita lapsia. Lapsen oikeuksien yleissopimus täytti 20 vuotta 20.11.2009. Sopimuksen yleisinä periaatteina ovat lapsen suojeleminen syrjinnältä, lapsen edun ensisijaisuus sekä lapsen mielipiteen huomioiminen. Lapsen oikeuksien yleissopimuksen keskeinen sisältö ja tavoitteet on tiivistetty kolmeen koko lapsiväestöä koskevaan ydinkäsitteeseen, jotka velvoittavat turvaamaan lapsille ja nuorille 1) osuuden yhteiskunnan voimavaroista (provision), 2) oikeuden erityiseen suojelemaan ja huolenpitoon (protection) ja 3) oikeuden osallistua itseään koskevaan päätöksentekoon ja yhteiskuntaelämään (participation).

Osuus yhteiskunnan voimavaroista merkitsee sitä, että lapsille taataan sekä riittävän laadukkaat palvelut, kuten päivähoito, terveydenhuolto ja koulutus, että kehityksen kannalta riittävä elintaso. Oikeus erityiseen suojelemaan ja huolenpitoon toteutuvat viime kädessä niin, että yhteiskunta ottaa vastuun lapsen tai nuoren hyvinvoinnista tilanteissa, joissa vanhempien voimavarat eivät riitä sitä turvaamaan. Lapsi on oikeutettu suojelemaan laiminlyöntiä, ruumiillista ja henkistä väkivaltaa, syrjintää ja epäinhimillistä kohtelua vastaan. Lapsella on oikeus osallistua ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti itseään koskevaan päätöksentekoon ja yhteiskuntapolitiikkaan. Lapsia kunnioitetaan perheen, yhteisön ja yhteiskunnan aktiivisina jäseninä ja vaikuttajina, heitä kuullaan ja heillä on oikeus saada riittävästi tietoa omista asioistaan, jotta he pystyisivät vaikuttamaan niiden käsittelyyn. Lapselle, joka kykenee muodostamaan omat näkemyksensä, taataan oikeus vapaasti ilmaista nämä näkemykset kaikissa häntä koskevissa asioissa. (Puonti, Saarnio, Hujala, Lastensuojelu tänään, 2004).

Perustuslain mukaan lapsella ja nuorella on oikeudet osallistumiseen, oppimiseen, palveluihin sekä huolenpitoon ja erityiseen suojelemaan. (11.6.1999).

Hallituksen Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelma pyrkii ehkäisemään pahoinvointia ja syrjäytymistä kehittämällä lapsilähtöisempää yhteiskuntaa, lapsiperheiden hyvinvointia ja varhaista puuttumista sekä ehkäisevää työtä. Ohjelma tavoittelee mm. lapsen yleisen edun kunnioittamista ja päätösten lapsiystävällisyyden varmistamista, lasten ja nuorten kuulemisen ja osallisuuden lisäämistä, matalan kynnyksen palvelujen lisäämistä lapsiperheille, perheiden toimeentulon vahvistamista, perheväkivallan ja etenkin lapsiin ja nuoriin kohdistuvan väkivallan vähentämistä, huomion kiinnittämistä lasten ja nuorten arkiseen terveyskäyttäytymiseen sekä elämönhallintataitojen edistämistä ja nuorten koulutukseen motivoimista. Lisäksi mm. kehitetään keinoja, joilla autetaan erityisesti sellaisia nuoria, jotka uhkaavat syrjäytyä jo peruskoulun aikana. Poliitiikkaohjelman toimenpiteet kohdennetaan erityisesti vaikeassa elämäntilanteessa oleviin nuoriin. (Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2007 - 2011, Opetusministeriö, 2007)

Lasten suojeleminen ei ole aivan uusia asia. Jo 1800-luvun tehdastyöläiset käynnistivät toimet lasten suojelemiseksi. Ensimmäinen lastensuojelulaki laadittiin vuonna 1936 ja se uudistettiin perusteellisesti vuonna 1984. Seuraava lastensuojelulain uudistus toteutettiin vuonna 2007. (Puonti, Saarnio, Hujala, Lastensuojelu tänään, 2004). Uuden lastensuojelulain tavoitteena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen ja erityiseen suojeluun. Lastensuojelulaki painottaa voimakkaasti ennalta ehkäisyä, varhaista puuttumista ja kunnan kaikkien toimijoiden roolia lasten suojelussa ja hyvinvoinnin edistämisessä. Lapsen vanhemmilla ja muilla huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsen hyvinvoinnista. Lapsen vanhemman ja muun huoltajan tulee turvata lapselle tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi siten kuin lapsenhuollosta ja tapaamisoikeudesta annetussa laissa (361 / 1983) säädetään. Lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten on tuettava vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään ja pyrittävä tarjoamaan perheelle tarpeellista apua riittävän varhain sekä ohjattava lapsi ja perhe tarvittaessa lastensuojelun piiriin.

Nuorisolaki koskee alle 29-vuotiaita. Lain tarkoituksena on tukea nuorten kasvua ja itsenäistymistä, edistää nuorten aktiivista kansalaisuutta ja nuorten sosiaalista vahvistamista sekä parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja. Nuorisolain mukaan nuorille

tulee myös järjestää mahdollisuus osallistua paikallista ja alueellista nuorisotyötä ja –politiikkaa koskevien asioiden käsittelyyn. Lisäksi nuoria on kuultava heitä koskevissa asioissa. Tavoitteen toteuttamisessa lähtökohtina ovat yhteisöllisyys, yhteisvastuu, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo, monikulttuurisuus ja kansainvälisyys, terveet elämäntavat sekä ympäristön ja elämän kunnioittaminen. (nuorisolaki 2006)

Nuorisotyö- ja politiikka kuuluvat kunnan tehtäviin. Nuorisotyön toteuttamisesta vastaavat kunnat, nuorisoyhdistykset ja muut nuorisotyötä tekevät yhdistykset. Nuorisotyön palveluita voidaan tuottaa myös alueellisesti kuntien yhteistyönä.

Kuntalaki velvoittaa kunnat huolehtimaan kaikkien kuntalaisten hyvinvoinnista (Kuntalaki 17.3.1995/365).

2 LASTEN JA NUORTEN KASVUOLOT JA HYVINVOINNIN TILA

Suomalaisten hyvinvoinnin tila on ollut julkisen keskustelun aiheena jo vuosia. Huolta ovat herättäneet muun muassa lapsiperheiden köyhyys, lasten mielenterveysongelmat, lastensuojelun asiakkaiden määrän kasvu sekä lasten eriarvoistuminen. Syitä lasten kasvaneelle pahoinvoinnille on etsitty vanhempien työkiireistä ja -paineista, erilaisista perherakenteista, laman myötä tulleista lasten ja nuorten palveluihin kohdistuvista leikkauksista sekä tietokoneista ja televisiosta.

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin parantaminen on koko kansakunnan yhteinen asia. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistäminen on oltava keskeisessä roolissa yhteiskuntapolitiikassa. Lapsi- ja perhepolitiikkaan tarvitaan selkeää koordinaointia. Vanhempien ja kotien tukemista tulee entisestään lisätä. Tutkimusten mukaan usein jo varhaisella tuella ja puuttumisella voidaan ehkäistä ongelmien kasautumista. Ennaltaehkäisevät palvelut ovat keskeisessä asemassa lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämässä ja syrjäytymisen ehkäisemisessä. (Lapsiasiavaltuutettu Maria Kaisa Aula Terve Kunta -päivillä Helsingissä 24.1.2007)

Vaikka syrjäytyvien lasten aseman parantamista pidetään usein tärkeysjärjestyksessä muiden perhepoliittisten tavoitteiden edellä, ei pidä sivuuttaa ennalta ehkäisevien palvelujen suurta merkitystä lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämässä ja syrjäytymisen ehkäisemisessä. Yhteiskunnalla onkin

vastattavanaan haaste, jossa on samanaikaisesti hoidettava sekä syrjäytyvien lasten ja nuorten korjaavia toimenpiteitä että ennaltaehkäisevät toimenpiteet, joilla hyvinvoinnin kielteinen kehityssuunta saadaan käännettyä hyvinvoivaksi ja estettyä syrjäytyvien lasten ja nuorten määrän kasvu. (Aula, 2007)

Lasten hyvinvointi Suomessa eriarvoistuu ja erilaistuu. Enemmistö suomalaisista lapsista voi hyvin, osa jopa erinomaisesti. Arviolta noin 15 - 20 prosentilla lapsista ja nuorista on eriasteisia psykososiaalisia ja mielenterveyden oireita. Pieni osa lapsista, arviolta 5 tai jopa 10 prosenttia voi kuitenkin pahoin. Perheiden ongelmat ovat olleet kasvussa. Lasten ja nuorisopsykiatriset palvelut, erityisopetus ja lasten sijoitukset kodin ulkopuolelle ovat lisääntyneet kaikkialla Suomessa. Ne ovat 2-4 kertaa yleisempiä kuin 1990-luvun alussa. (Moisio ym., 2008, 63 – 66).

Huomattava osa suomalaista lapsista ja nuorista voi siis hyvin, mutta osalle lapsia ja nuoria kasautuu kuitenkin vaikeita pahoinvointiongelmia. Syynä tähän ovat pääasiassa vanhempien ongelmat kuten mielenterveys, päihteiden liikkakäyttö, väkivalta, riitaiset parisuhteet. Lasten ja nuorten eriarvoistuminen ja pahoinvoinnin kasautuminen on vakava ongelma lasten ja nuorten osallisuuden ja yhdenvertaisten oikeuksien kannalta.

Palvelujärjestelmä ei kykene tätä nykyä riittävässä määrin vastaamaan Parisuhteen tukemisen, kriisien sovittelun ja erotilanteissa lapsen näkökulman huomioimisen tarpeeseen. Oikeudellisen avun lisäksi tarvittaisiin enemmän psykososiaalista tukea ja neuvontaa, jotta lasta vahingoittavilta riidoilta vältytään ja lapsi saisi pitää suhteen molempiin vanhempiinsa. (Aula, 2007)

Yhteiskunnallisten erojen kasvu ja syrjäytymisuhkat näkyvät myös lasten ja nuorten terveyteen vaikuttavissa elämäntavoissa, kuten tupakoinnissa, alkoholinkäytössä ja liikkumisessa. Tupakointi ja alkoholinkäyttö näyttävät kasautuvan: osa lapsista ilmoittaa olevansa täysin raittiitta ja osa juo tosi humalahakuisesti. Myös lasten terveyserot ovat kasvamaan päin, syynä on monella liikunnan puute.

Suomella ei ole varaa antaa lasten ja nuorten pahoinvoinnin kasvamiseen. Korjaavien palveluiden kysynnän jo pitkään jatkunut kasvu osoittaa, että lasten

ongelmiin puututaan liian myöhään. Tämän seurauksena myös kuntien kustannukset kasvavat. Lasten ja perheiden ongelmien havaitseminen varhaisella iällä ja varhaisessa vaiheessa tulee edullisemmaksi myös kuntien ja valtion kannalta. (Aula, 2007)

Lapsi kasvaa yhteisön tukemana. Lapsella on tarve ja oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi ja arvostetuksi. Mitä enemmän on ihmisten keskinäistä kohtaamista, tuntemista ja tekemistä, sitä paremmin myös lapset voivat. Mitä enemmän yhteiskunta puolestaan on sirpaloitunut, jotka ovat välinpitämättömiä tai huolehtivat vain omista asioistaan, sitä suuremmat ovat lapsen hyvinvoinnin riskit.

Kunnalla on mahdollisuus palveluiden järjestämisessä ja muussa toiminnassaan edistää monella tavalla yhteisöllisyyden vahvistumista eli luoda mahdollisuuksia ihmisten väliselle vuorovaikutukselle ja sitä kautta luottamuksen ja vastavuoroisuuden verkostoille. Tähän vaikuttavat järjestöjen ja kansalaistoiminnan toimintaedellytykset sekä mahdollisuudet vertaisryhmätoimintaan perhepalveluissa.

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin parantaminen vaatii sekä voimavaroja hyvinvointipalveluille että arvojen tarkastelua yhteiskunnassamme. Lapsuuden ja vanhemmuuden arvostusta on tuotava enemmän esille ja lapsimyönteisyyttä on lisättävä läpi koko yhteiskunnan. Kuntiin tehtävien lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmien tärkeys korostuu. Suunnitelmien tarkoitus on löytää joustava ja selkeä suunta lasten ja nuorten palvelujen kehittämiseksi paikallisiin tarpeisiin. Yhteisen suunnitelman avulla lasten ja nuorten kanssa työskentelevien eri tahojen yhteistyötä on mahdollista saada tiivistymään ja sitä kautta yleisen hyvinvoinnin ja elinolojen kehittäminen saa paremmat puitteet. Kunnilta vaaditaan joustavaa moniammatillista yhteistyötä, onhan kunnan nuoriso- ja koulutoimi sivistystoimen alaisuudessa ja sosiaali- ja terveystoimi taas oman hallintokunnan alaisuudessa.

2.1 Elinympäristö

Kolarin ja Ylitornion kunnat sijaitsevat Lapin läänissä, Tornion- ja Muonionjokilaaksossa. Kauniit luonnonolosuhteet mahdollistavat monipuoliset ajanviete- ja harrastusmahdollisuudet. Tornionjokilaaksolla tarkoitetaan yleensä

Tornion- ja Muonionjoen varressa Ruotsin ja Suomen rajalla sijaitsevia kuntia, molemmin puolin jokia. Tornionjokilaaksosta puhutaan usein omana maakuntanaan, vaikka alue kuuluukin Suomen puolella Lapin maakuntaan. Tällä halutaan korostaa rajan ylittävän kulttuurin yhtenäisyyttä, jossa suurin tekijä on yhteinen kieli, Suomi ja meän kieli. Kulttuurista yhtenäisyyttä selittää se, että vuoteen 1809 eli Haminan rauhaan asti alueen läpi ei kulkenut valtakunnanrajaa. Siksi jokivarresta löytyy nykyäänkin samannimisiä kyliä eri puolilla rajaa. Tornionjokilaakso Ruotsissa koettiin pitkään ongelmalliseksi alueeksi sen suomalaisen kulttuurin ja suomenkielisyyden vuoksi. Historiallisesti Tornionjokilaakso on osa Peräpohjolaa.(Lapin liitto/seutukunnat)

Tornionlaakso on yksi Suomen seutukunnista, joka käsittää Ylitornion ja Pellon kunnat. Kolari taas kuuluu Tunturi - Lapin seutukuntaan yhdessä Muonion, Enontekiön ja Kittilän kuntien kanssa. Tornionjokilaaksoon lasketaan kuuluvaksi Ruotsista Haaparanta, Övertorneå, Pajala ja Kiiruna sekä Suomesta Tornio, Ylitornio, Pello, Kolari, Muonio ja Enontekiö. Tornionjokilaaksoa kutsutaan tosinaan myös Meänmaaksi. Heinäkuun 15. päivä on Meänmaan lipun ja kansan päivä.

Ylitornion kunta on perustettu vuonna 1482, pinta-ala on 2217,7 km². Kolarin kunta on perustettu vuonna 1867 ja pinta-alaltaan se on 2626 km². Ylitornion elinkeinoelämä koostuu pitkälti palveluammatteihin, suurimmat työllistäjät ovat J & J Lakkapää Oy ja YBT Oy. Kolarin kunnassa työllisyys on kausiluonteista ja elinkeino saadaan suurelta osin matkailusta. Ylitornion elinkeinoelämä koostuu pitkälti maataloudesta. Ylitornion ja Kolarin kuntien järjestämien palveluiden lisäksi molemmissa kunnissa on myös vireää kolmannen sektorin toimintaa. Urheiluseurat, nuorisojärjestöt ja eri kylätoimikunnat tarjoavat nuorille ja lapsiperheille vapaa-ajantoimintoja. Koulujen osalta kouluverkostot ovat muutosten ”kourissa”.

Molemmissa kunnissa on myös lukiot, Ylitorniolla on yksityinen lukio ja Kolarissa on kunnallinen lukio. Ylitorniolla lisäksi on Kristillinen kansanopisto ja Luovi opiston toimipiste ja Kolarissa Lappia - opiston toimipiste. (Lapin - Liitto)

2.2 Väestörakenne

Suomalaisen yhteiskunnan yksi merkittävä muodonmuutos liittyy alueellisten rakenteiden ja sen myötä paikallisen ja alueellisen toimintaympäristön uudelleen järjestäytymiseen. Alueellisen muuttoliikkeen seurauksena väestö todennäköisesti keskittyy entistä enemmän suuriin kaupunkeihin ja niiden ympäryskuntiin. Aikaisempi kaupunkien ja maaseudun välinen väestösuhde ei tulevaisuudessa välttämättä kuvaa sosiaalipolitiikan kannalta olennaista väestön jakautumista, koska kaupungit hallinnollisina yksikköinä laajentuessaan sisältävät entistä enemmän myös maaseutumaisia alueita. Muuttoliike tuottaa entistä selkeämmin ikäihmisten asuttamia maaseutu pitäjiä, ja työikäisten ja lapsiperheiden asuttamia kaupunki- ja taajamatyyppisiä alueita. Tämä väistämättä johtaa kunnallisen sosiaalipolitiikan muuttumiseen. Suomi on maana entistä selvemmin jakautunut kansallisen hyvinvoinnin osalta erilaisiin maantieteellisiin alueisiin. Jakautuminen on tapahtunut kolmeen erilaiseen alueeseen. Ensimmäkin ovat korkean elintason ja vähäisten ongelmien kunnat, jotka sijoittuvat kasvukeskusten läheisyyteen, pääasiassa pääkaupunkiseudulle, Turun, Tampereen ja Oulun seudulle. Toisena tulee länsirannikon tuntumaan pohjanmaan kuntien joukko, jossa psykososiaalisia ongelmia on verrattain vähän, vaikka elintaso ei olekaan erityisen korkea. Kolmanneksi on muodostunut alhaisen elintason ja psykososiaalisten ongelmien kuntaryhmä, johon kuuluvat kunnat sijoittuvat useimmin Itä- ja Pohjois-Suomeen, mutta muodostavat myös alueellisen kielekkeen Keski-Suomen ja Etelä-pohjanmaan alueille. (Kainulainen ym. 2001).

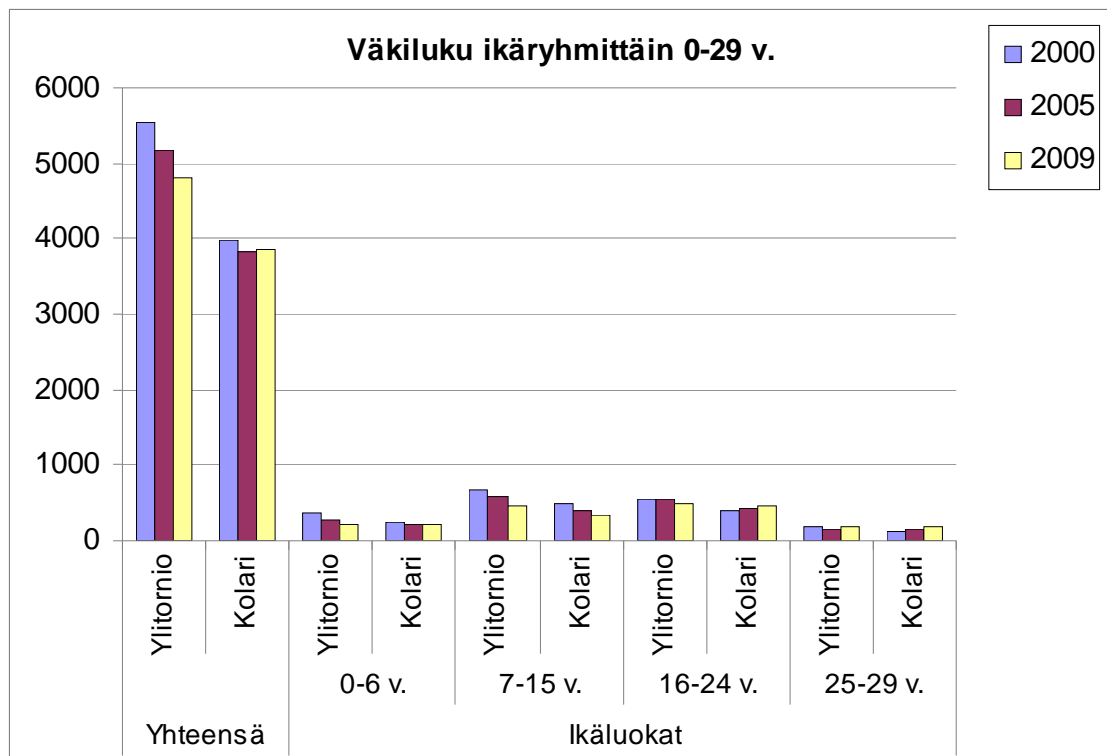
Väestömuutos Lapin maakunnassa on ollut tappiollista vuodesta 1994 lähtien. 200 000 asukkaan raja alitettiin vuonna 1997. Nykyinen Lapin maakunnan asukasluku on 183 227 asukasta. Väkimäärä on pudonnut reilussa vuosikymmenessä liki 20 000 asukasta. (Lapin liitto)

Lapista muuttavat pois pääasiassa nuoret, jotka lähtevät opintojen ja töiden perässä muille paikkakunnille. Syynä tähän ovat työ- ja opiskelupaikkojen vähyyt. Ylitornio on ollut selkeästi muuttotappiokunta koko 2000-luvun ajan. Kolarissa tilanne muuttotappion osalta on pysynyt viime vuodet suunnilleen samassa ja tulevaisuudessa mahdolliset kaivos Hankkeet voivat muuttaa tilanteen positiivisempaan suuntaan.

Ylitornio on 4769 (31.7.2010) asukkaan kunta, joista reilut 1300 on alle 24-vuotiaita. Peruskouluikäisiä on 470. Alle kouluikäisiä 234 lasta. (tilanne toukokuu 2010). Lapsiperheiden määrä Ylitorniolla 2009 oli 31,5 % muiden perheiden määrästä. Alle 18-vuotiaita oli 18,3 % kunnan asukkaista (2009). Työikäisiä 19 – 64 -vuotiaita oli 53,8 % (2009). 65 vuotta täyttäneitä oli koko väestöstä 26,9 % (2009). Väestön ikärakenteesta Ylitorniolla voidaan siis todeta, että tällä hetkellä lapsia on 8,6 % vähemmän kuin yli 65-vuotiaita. Yksinhuoltajien prosentuaalinen osuus lapsiperheistä vuonna 2009 oli 16,7 %. (Tilastokeskus)

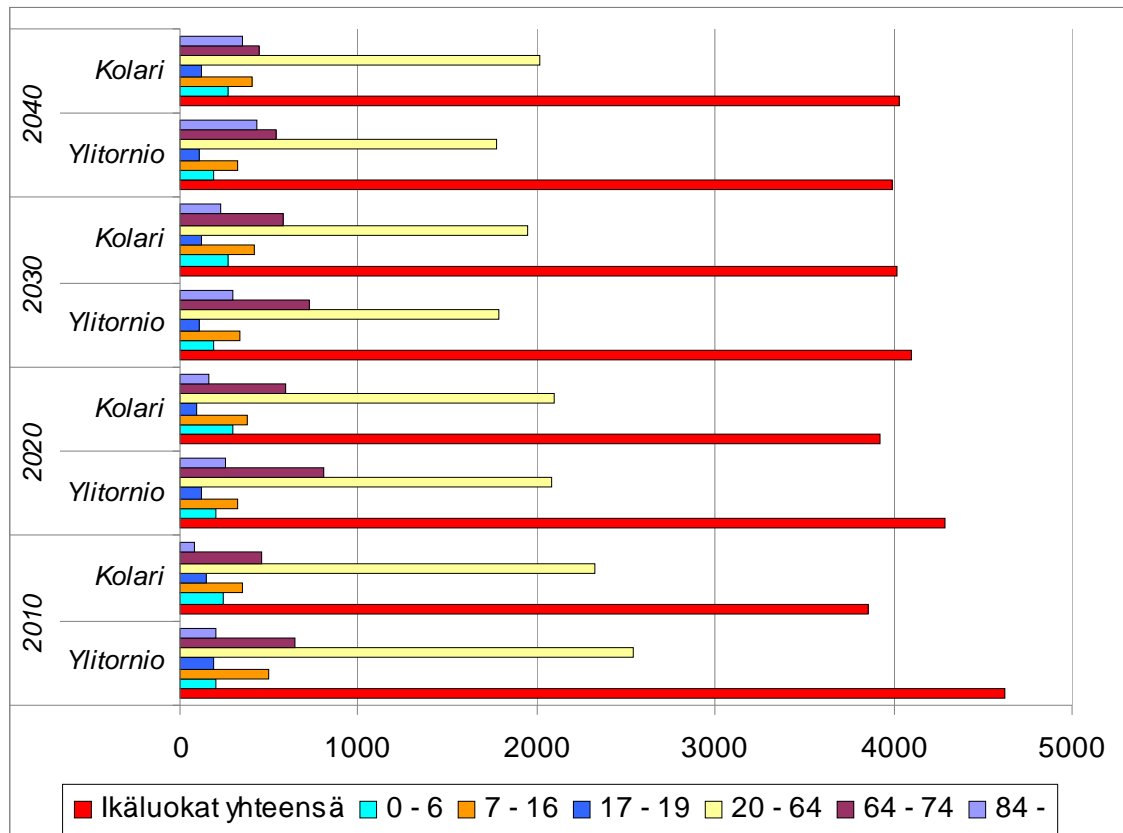
Kolari on 3854 asukkaan kunta, joista n.1000 on alle 24-vuotiaita ja 330 peruskouluikäistä. Kolarin väkimäärä on laskenut 1990 luvulta alkaen tasaisesti vuoteen 2006 asti, jonka jälkeen on väkimäärä pysynyt lähes ennallaan. Alle kouluikäisiä on 223 lasta. Peruskouluikäisten lasten ja nuorten suhteellinen osuus on laskenut 12,5 %:sta 8,5 %:iin (167 henkilöä) vuodesta 2000 vuoteen 2009 mennessä. Lapsiperheiden prosentuaalinen osuus Kolarissa on kaikista perheistä 35,3 %. Alle 18-vuotiaita oli 17,8 % kunnan asukkaista. Työikäisiä 19 – 64-vuotiaita 61,6 % ja yli 65-vuotiaita 20,5 %, Lapsiperheistä oli yksinhuoltajaperheitä 20,9 %. Yksinhuoltajaperheiden määrä on lisääntynyt vuodesta 2000, jolloin sen osuus oli 16,2 % kaikista lapsiperheistä. Voidaan todeta, että lasten ja työikäisten määrä on Kolarissa Ylitorniota parempi. (Tilastokeskus)

Taulukko 1. Väkiluku ikäryhmittäin

Perherakenteet ovat Suomessa muuttuneet siten, että biologisten vanhempiensa kanssa elävien lasten osuus on vähentynyt ja monimuotoisten uusperheiden lukumäärä on lisääntynyt (Moisio ym. 2008, 63). Kolarissa avioerojen määrä on vaihdellut 2000-luvulla vuosittain neljästä kymmeneen. Kotihoitopalvelua tarvitsevien perheiden määrä Kolarissa on pysynyt 2000-luvulla viiden ja kahdentoista välillä ja Ylitorniolla vastaava luku oli viiden ja viidentoista välillä. Ylitorniolla avioerojen määrä oli viidestä yhdeksään vuosina 2000 - 2009. (Sotkanet)

Taulukko 2. Väestöennuste 2010 – 2040 iän mukaan Ylitornion ja Kolarin kunnassa (tilastokeskus)

Väestöennusteen mukaan seuraavan 30-vuoden aikana Ylitornion väkiluku pienenee ja Kolarin väkiluku taas kasvaa. Vuonna 2040 Ylitornio on ennusteen mukaan väkimäärältään Kolaria pienempi kunta. Työikäisten määrä laskee suhteessa muuhun ikäryhmään verrattuna Ylitorniolla, kun se Kolarissa on tasaisempaa. Lapsimäärä on jo tällä hetkellä suurempi Kolarissa kuin Ylitorniolla. Matkailutyöpaikat ovat tuoneet lapsiperheitä tunturialueelle. (Tilastokeskus)

2.3 Asuminen ja asuinympäristö

Asumismenojen osuus tuloista on kasvanut vuokra-asunnoissa asuvilla. Asumismenojen jälkeen muuhun käyttöön jäävä kulutusvara on lapsiperheillä kulutusyksikköä kohden pienempi kuin muilla ryhmillä. Vuokra-asunnoissa asuvissa yksinhuoltajaperheissä on eniten talouksia, joilla kulutusvara alitti jopa toimeentulotuen perusosan tason. Asuntovelkaisuus nostaa asumismenojen osuutta käytettävissä olevista rahatuloista keskimääräistä korkeammaksi.

Asuntomarkkinoiden muutos, korkotason alentuminen ja laina-aikojen pidentyminen ovat aikaisempaa paremmin mahdollistaneet omistusasunnon hankkimisen. (Opetusministeriö 2007)

Kuntien esitteissä kerrotaan, kuinka kunnat pyrkivät tarjoamaan asukkailleen terveellisen, turvallisen ja viihtyisän asuinympäristön. Lasten ja nuorten toiveet ja tarpeet jätetään usein liian vähälle huomiolle. Alle kouluikäisten lasten tarpeiden huomioimiseen uskotaan riittävän leikkipaikka välineineen. Varttuneempien lasten huomioiminen on paljon vaikeampaa ja etenkin murrosikäiset koetaan jopa asuinympäristön ongelmana.

Ylitorniolla asutokuntia on yhteensä 2226. Pääosin asuminen on rivi- ja pientaloasumista (92,9 %). Vuokralla asuvien asutokuntien osuus on 17,9 %. Ahtaasti asuvia (asunto on ahtaasti asuttu, jos siinä asuu enemmän kuin yksi henkilö huonetta kohti, kun keittiötä ei lasketa huonelukuun (määritelmä vuodesta 1990 lähtien) on 9 % kaikista asutokunnista laskettuna. Kunnan omistuksessa on n. 300 vuokra-asuntoa, joihin asutotoimisto valitsee asukkaat. Opiskelijoille kunta pyrkii järjestämään asuntoja Tolpinmäen alueelta, koska sieltä on lyhyt matka opiskelupaikoille. Opiskelijoille tarjotut asunnot ovat yleensä 2h+kk+s, 45m². Pihapiirit ovat rauhallisia ja ulkoilu- ja harrastusmahdollisuudet ovat hyvät. Lukiolaisille kunta vuokraa asuntoja Mellantieltä, jossa asunnot ovat 2h+kk, 42m².

Kolarissa asutokuntia oli tilastokeskuksen mukaan vuoden 2009 yhteensä 1750, joka on noussut edellisestä vuodesta kuudella asutokunnalla. Pääasiassa asuminen on pientalo- ja rivitaloasumista. Ahtaasti asuvia on 11,9 % kaikista asutokunnista. Asutokunnissa, joissa on vähintään yksi alle 18-vuotias henkilö, on kaikista asutokunnista 21 % eli 368. Kolarissa suoraan opiskelijoille suunnattuja on asuntoja vain yksi vastaanottoasuntola, jossa on kuusi noin 25m²:n yksiötä. (Tilastokeskus).

Opiskelija-asuntojen tarve on Ylitorniolla Kolariin verrattuna paljon korkeampi, koska Ylitornion kunnassa on laaja-alaisempaa ammattikoulutusta ja lukio-opetus on jääkiekkopainotteinen, jolloin opiskelijoita tulee huomattava määrä muualta paikkakunnilta. Kolarissa lukiossa ja Lappia opiston toimipisteessä opiskelijat ovat

lähinnä oman paikkakunnan opiskelijoita ja heille järjestetään koulukuljetus samalla tavalla kuin lukiolaisille.

2.4 Kunnan työllisyys

Ylitorniolla on työssäkäyviä 1831 henkilöä ja Kolarissa 1738 (7/ 2010). Kaikkien työssäkävien osuus prosentteina kunnan väestöstä oli Ylitorniolla 38,09 % ja Kolarissa 44,7 % (07/2010). Työttömyysprosentti kokonaistyövoimasta oli Ylitorniolla 12,4 % ja Kolarissa 14,2 %. Pitkäaikaistyöttömiä oli Ylitorniolla 17,9 % ja Kolarissa 8,4 % kaikista työttömistä. Nuorisotyöttömiä 15 – 24-vuotiaita, oli Ylitorniolla 10,3 % ja Kolarissa 9,3 % työttömistä työnhakijoista (07/2010, Työ- ja elinkeinoministeriö).

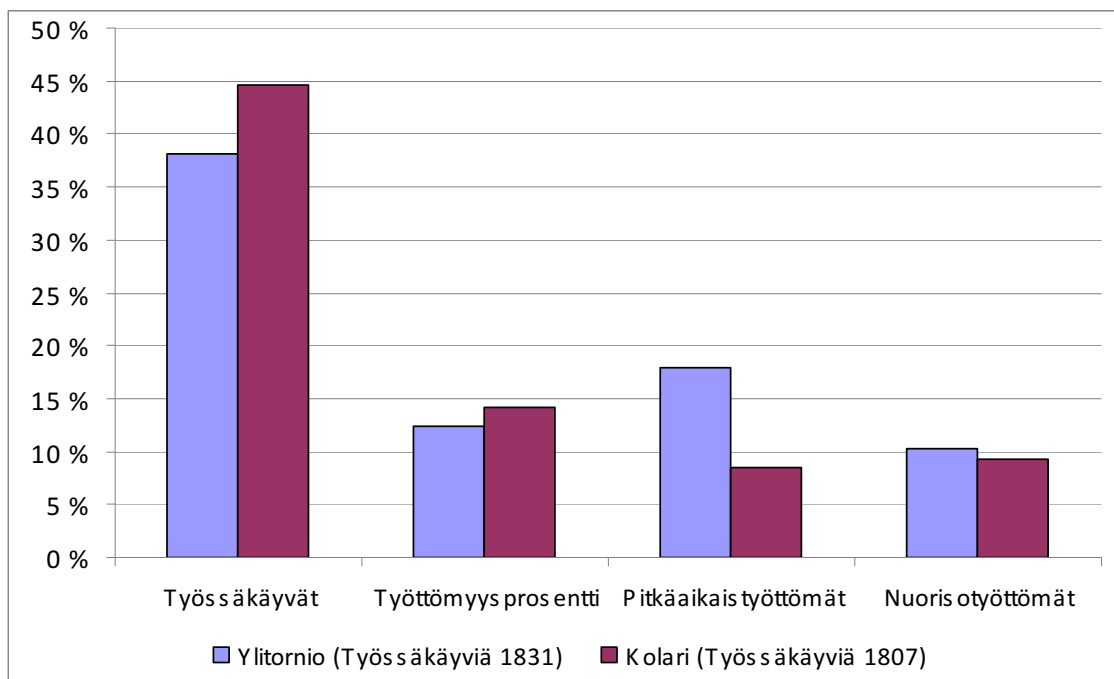
Työssäkävien osuus koko väestöön verrattuna on Kolarissa suurempi kuin Ylitorniolla. Työttömyysprosentti taas Ylitorniolla on pienempi kuin Kolarissa. Ylitorniolla työttömyysluvut ovat keskimäärin tasaisemmat kuin Kolarissa, koska Kolarin työllisyystilanteeseen vaikuttaa kausiluonteiset, matkailun luomat työpaikat.

Kolarissa on myös toiminut vuodesta 2007 alkaen Omavalinta-kumppanuus – hanke, jonka tavoitteena on ollut kehittää nuorisotyöttömyyttä, pitkäaikaistyöttömien ja vaikeassa elämän vaiheessa olevien, työelämävalmiuksia järjestämällä yhdessä työvoimahallinnon kanssa työllistymistä edistäviä koulutuksia ja työ- ja harjoittelupaikkoja. Omavalinta Kumppanuus – hankkeen toiminta tapahtuu nuorten työpajan kautta. Työpajalla työntekijä voi olla palkkatuetussa työssä, työkokeilussa, työharjoittelussa, kesätyössä tai esimerkiksi kuntouttavassa työtoiminnassa ja työkokeilussa.

Nuorten työpajan toiminnan tavoitteena on parantaa tuetun työnteen ja harjoittelun avulla elämänhallintaa ja sosiaalista oppimista sekä ohjata nuoria koulutukseen ja työelämään. Työpajalla tehdään töitä sekä yksityisille, kunnan eri hallintoaloille että yrityksille. Työpajalla työntekijä voi olla palkkatuetussa työssä, työkokeilussa, työharjoittelussa, kesätyössä tai esimerkiksi kuntouttavassa työtoiminnassa ja työkokeilussa. Nuorten työpajan toiminnan tavoitteena on parantaa tuetun työnteen ja harjoittelun avulla nuorten elämänhallintaa ja sosiaalista oppimista sekä ohjata nuoria koulutukseen ja työelämään. Työmenetelmänä työpajalla on oppiminen ja uutuutena myös opinnollistaminen.

Omavalinta Kumppanuus – hankkeen ohjattava voi tulla Kolarissa aluksi ns. perehdyttämisjaksolle työpajalle tai mahdollisesti myös mille kunnan hallintokunnille. Hankkeen vetäjä tai yksilöohjaaja on sijoituspaikasta riippumatta ohjattavan tukena ja yhdessä tehdään työjakson alussa jokaiselle henkilökohtainen suunnitelma. Ohjaukseen ja tukityöhön osallistuvat työnohjaajan lisäksi Omavalinta Kumppanuus -projektin yksilöohjaaja, henkilökohtainen työvoimaneuvoja, tarvittaessa myös sosiaalityöntekijä tai päihdetyöntekijä.

Taulukko 3. Työllisyystilanne 7/2010

2.5 Kouluterveyskyselyn 8.-9. luokan oppilaiden tuloksia

Kuntia veloitetaan kansanterveislain ja uuden lastensuojelulain nojalla seuraamaan väestön terveyttä ikäryhmittäin. Kouluilla on tärkeä rooli lasten ja nuorten terveyden edistämiseksi, sillä nuoret viettävät suuren osan kehitys ja kasvu ajastaan koulujen vaikutuspiirissä. Näinä vuosina nuoret omaksuvat uusia elämäntapoja ja asenteita, jotka voivat vaikuttaa elämänvaiheisiin.

Kouluterveyskysely tuottaa tietoa nuorten elin- ja kouluoloista, terveydestä, terveystottumuksista sekä terveysosaamisesta. Kouluterveyskyselyn tiedot tulevat oppilashuoltoryhmien, kuntien ja koulujen käyttöön. Tiedot kerätään valtakunnallisesti vertailukelpoisella menetelmällä samoissa kunnissa joka toinen vuosi. Opettajan

ohjaamaan luokkakyselyyn vastaavat peruskoulujen 8. ja 9. luokkien oppilaat sekä lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijat. Kyselyjen tekeminen pääosin samalla lomakkeella, samaan aikaan vuodesta ja samalla menetelmällä mahdollistaa kouluja sekä lapsia ja nuoria koskevan vertailukelpoisen tiedon saannin kahden vuoden välein. (Kouluterveyskysely 2008)

Kouluterveyskyselyn historia juontaa juurensa 1970-luvulle, jolloin kehitettiin valtakunnallinen nuorten terveystapatutkimus. Varsinainen sysäys kyselyyn tuli kunnilta. Vuonna 1995 Turku, Lappeenranta ja Helsinki pyysivät koululaisten päihteiden käyttöön keskittynyttä selvitystä. Keski-Suomen kunnat halusivat taas tietoa nuorten seksuaaliasioista. Havaittiin, että valtakunnallisesti vertailukelpoiset oman koulun ja oman kunnan kyselyn tulokset ovatkin paikallisesti merkittävästi käyttökelpoisempia ja ”kuumempia” kuin valtakunnalliset tiedot.

Vuonna 1997 mukana oli jo enemmistö koko maan kunnista. Kyselyn suosio pääsi melkein yllättämään tutkijat, ja hetken he epäröivät, vastatako kysyntään vai supistaako aluetta ja tehdä syvällisempää tutkimusta. Todettiin, että kyseessä on paikallisesti kerätyn tiedon innovaatio, jota kannattaa levittää. (Kouluterveyskysely 2008)

Kyselyn tuloksista kerättiin vertailutietoa niistä asioista, jotka on koettu ongelmaksi nuorten käyttäytymistavoissa. Tuloksia vertailtiin myös aikaisempien vuosien kouluterveyskyselytuloksiin. Vuoden 2008 kouluterveyskyselyn tuloksista kiinnitti eniten positiivista huomiota Ylitorniolaisten nuorten tupakoinnin väheneminen verrattuna vuoden 2006 kouluterveyskyselyn tuloksiin. Vuonna 2006 päivittäin tupakoivien osuus 8.- ja 9.-luokan oppilaista oli 23,5 %, kun se vastaavasti vuonna 2008 oli vain 7,8 %. Kolarilaisten nuorten vastaavat luvut olivat 23,9 % ja 19,7 %. Pientä tupakoinnin vähenemistä tässä ikäryhmässä oli huomattavissa myös Kolarissa. Kyselyssä ei eritelty nuuskaamista ja tupakointia toisistaan. Useampien tutkimusten mukaan poikien nuuskaaminen on tyttöjen nuuskaamista yleisempää. Nuuskan saanti on raja-alueella suhteellisen helppoa. (Kouluterveyskysely 2008)

Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa 8. ja 9.-luokan oppilaista vuonna 2006 Ylitornion nuorista kertoi olleensa 32,5 % ja kolarilaisista nuorista 28,4 %.

Vastaava luku vuonna 2008 Ylitorniolla oli 17,8 % ja Kolarissa 16,2 %. Alkoholin käyttö painottuu nuorten viikonloppuihin. Alkoholi kuuluu melko tavanomaisena osana kotibileitä ja diskoja. Nuorten autoiluun kylien ympärillä liittyy usein mukaan alkoholi. Ainoastaan kuski on raitis, joka on valitettavan usein alkoholin välittäjä alaikäisille. Laittomien huumeiden kokeilu oli vuoden 2008 kouluterveyskyselyn mukaan molemmissa kunnissa Lapin lääniin kuntiin verrattuna alhaisempi. Ylitornion kunnassa laittomien huumeiden kokeilut olivat tulleet alas merkittävästi. Kolarin kunnassa suunta kokeiluissa on tullut hieman alaspäin aikaisemmista vuosista. (Kouluterveyskysely 2008)

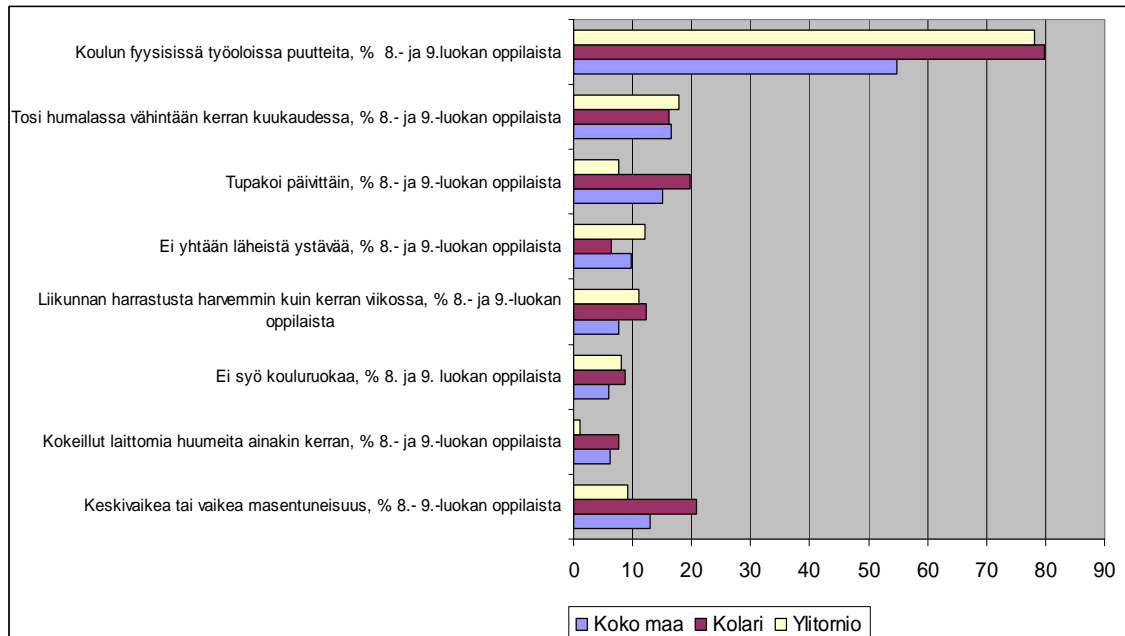
Kolarin kunta on ollut mukana Nuorten hyvinvoinnin Ankkurit - hankkeessa, jonka yhteydessä tehtiin vuoden 2009 keväällä hyvinvointikysely 9-luokan oppilaille. Kyselyn perusteella lähes 30 % nuorista ilmoitti kokeilevansa huumeita mikäli olisi siihen mahdollisuus. Kyselyn tulokset yllättivät ja niiden pohjalta on pidetty vanhempainiltakeskusteluja. Nuorille on myös järjestetty valistustyötä.

Keskivaikean tai vaikean masentuneisuuden osuus oli laskenut liki puolella Ylitornion kunnassa edellisestä kyselystä. Vuonna 2008 keskivaikeaa tai vaikeaa masentuneisuutta koki Ylitorniolaisista nuorista n. 8 %, vastaava osuus Kolarissa oli lähes 20 %. Liikkumisen määrissä ja oman fyysisen kunnon tilassa ei sen sijaan ollut huomattavia muutoksia nähtävissä kummassakaan kunnassa. (Kouluterveyskysely 2008)

Yläkoululaisten kokemukset koulun fyysisistä työoloista ovat huonot Ylitornion ja Kolarin kouluterveyskyselyjen mukaan. Ylitornion osalta luku on ollut 80 % paikkeilla koko 2000-luvun, kun Kolarissa luku on noussut 20 % vuodesta 2006 samoihin lukemiin Ylitornion kanssa. Työskentelyä haittaavat tekijät ovat koulutilojen ahtaous, melu, sopimaton valaistus, huono ilmanvaihto, lämpötila, likaisuus, epämukavat tuolit tai -pöydät, huonot sosiaalitulat, tapaturmavaara. Tytöt kokivat poikia yleisemmin puutteita koulun fyysisissä työoloissa. Suurimmaksi puutteeksi Kolarin ja Ylitornion oppilaat kokivat työilmapiirissä ongelmia ja opiskeluvaikeudet. Avunsaanti koettiin parantuneen vuoden 2006 kyselyn tuloksiin verrattuna. (Kouluterveyskysely 2008)

Kouluruoan jättää syömättä Ylitornion ja Kolarin yläkoulun oppilaista noin 8 %. Tytöt jättivät kouluaterian syömättä poikia yleisemmin. (Kouluterveyskysely 2008)

Taulukko 4. Kouluterveyskysely

2.6 Lapsiperheiden taloudellinen toimeentulo

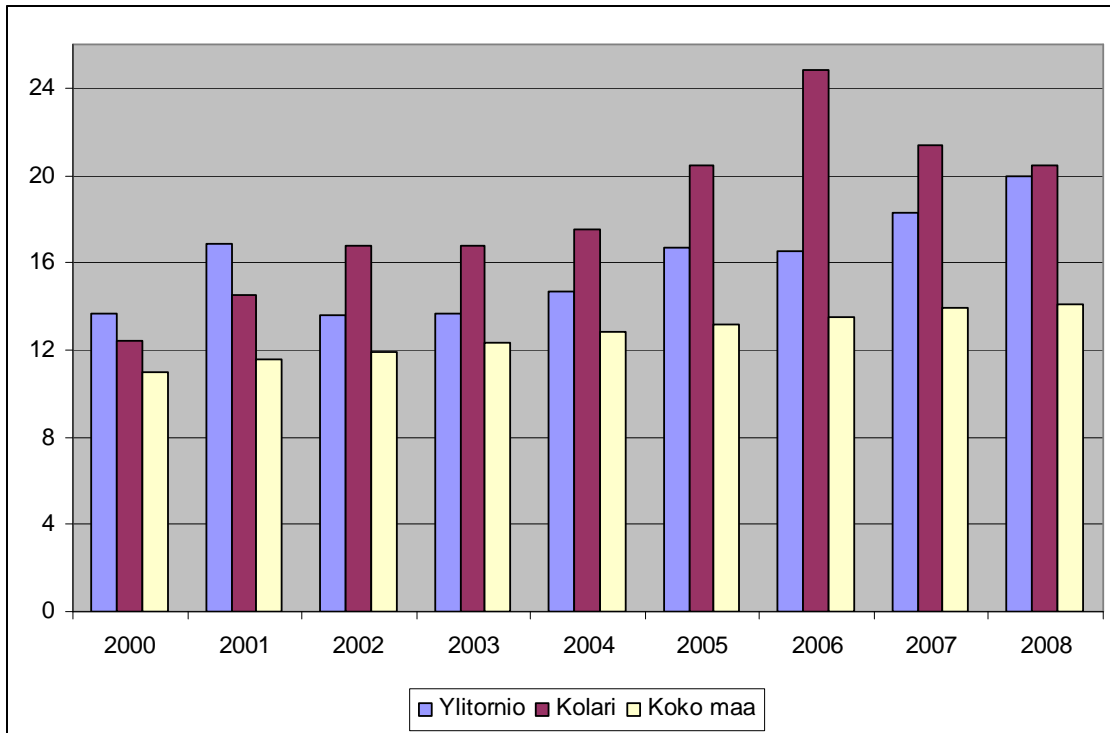
Suomalaisten perheiden toimeentuloerot ovat kasvaneet 1900- ja 2000-luvuilla. Heikoimmin toimeentulo on kehittynyt pienten lasten perheillä, yksinhuoltajaperheillä sekä monilapsisilla perheillä. Toimeentuloerojen kasvun syinä ovat olleet työllisyyteen liittyvät vaikeudet ja asumisen kallistuminen. (Opetusministeriö 2007)

Toimeentulotukea saavien lapsiperheiden määrä oli Ylitorniolla 11 % ja Kolarissa 13,8 % kaikista lapsiperheistä vuonna 2008, kun koko maan osuus oli 8,1 %. Kodinhoidonapua vuoden aikana saaneita perheitä kaikista lapsiperheistä oli Ylitorniolla 1,9 % ja Kolarissa 2,1 %, maan osuus oli 1,6 %. (Sotkanet)

Toimeentulotukea saavien avio-/avoparien määrä, joilla on alaikäisiä lapsia, oli vuonna 2008 Ylitorniolla 25 perhettä ja Kolarissa 28 perhettä. Toimeentulotukea saavia yksinhuoltaja naisia, joilla alaikäisiä lapsia, oli kummassakin kunnassa 21 perhettä vuonna 2008. (Sotkanet)

Yksinhuoltajaperheiden prosentuaalinen osuus kaikista lapsiperheistä oli Ylitorniolla 16,7 % ja Kolarissa 21 % vuonna 2009.

Taulukko 5. Lapsiperheiden pienituloisuusaste 2000 – 2008. (Sotkanet)

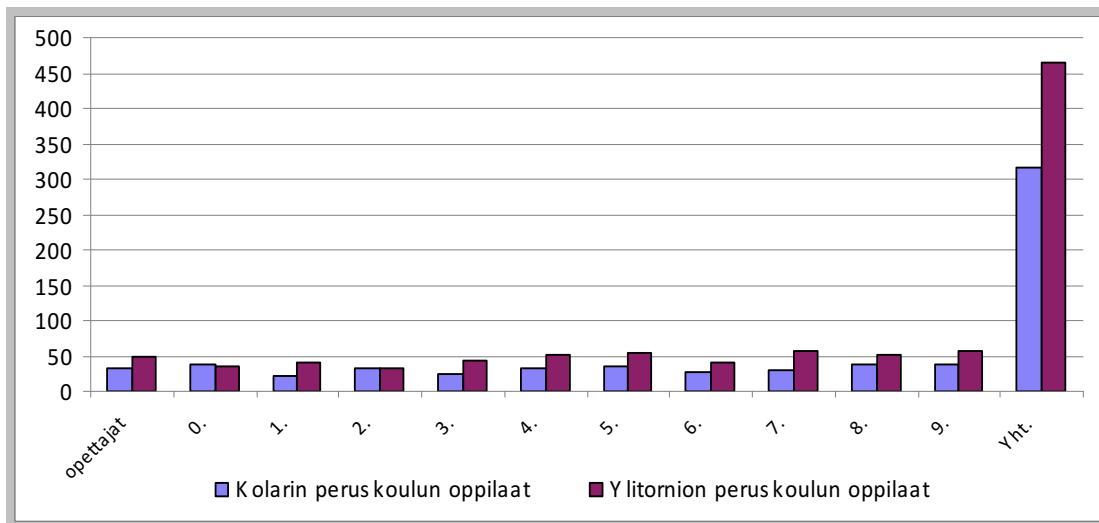

2.7 Koulutus

Peruskoululain mukaan kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuvien oppivelvollisuusikäisille perusopetusta sekä oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna esiopetusta. Lisäksi kunta on velvollinen järjestämään oppivelvollisuuden alkamisvuonna esiopetusta pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleville lapsille, jotka aloittavat perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin. Kunta voi järjestää peruskoululaissa tarkoitetut palvelut itse tai yhdessä muiden kuntien kanssa taikka hankkia ne yksityiseltä koulutuksen järjestäjältä ja valtiolta. Ylitornion ja Kolarin kunnissa peruskoulutus järjestetään itsenäisesti. (Lapin liitto A18/2006)

Ylitornion kunnassa on peruskouluikäisiä 431 oppilasta ja Kolarissa 317 oppilasta. Ylitorniolla opettajia peruskoulussa on yhteensä 48 ja Kolarissa 32. Keskimäärin yhtä opettajaa kohti on Ylitorniolla 9 oppilasta ja Kolarissa 9,9 oppilasta. Molemmissa kunnissa on yksi yläkoulu ja 5 alakoulua.

Taulukko 6. Opettaja ja oppilastilasto

Sivukylien koulujen oppilasmäärät ovat pienentyneet, ja koulujen lakkauttamisesitykset ovat olleet tapetilla. Kouluverkkouudistusta on kunnissa suunniteltu ja Ylitornionilla on lakkautettu viime vuosien aikana viisi alakouluja ja yksi yläkoulu. Kolarissa kahden koulun lakkauttamisesta tehty esitys ei mennyt valtuustossa läpi. Koulujen lakkauttamiset ovat vaikeita päätöksiä kunnanvaltuutetuille, jotka ovat kylien edustajina valittu valtuustoon.

3 LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTIA EDISTÄVÄT SEKÄ ONGELMIA EHKÄISEVÄT TOIMET JA PALVELUT

Ensisijaisesti vanhempien ja huoltajien velvollisuus on pitää huolta lapsesta ja nuoresta. Ehkäisevällä lastensuojelulla edistetään ja turvataan lasten ja nuorten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta. Ehkäisevää lastensuojelua toteutetaan kunnan palveluissa kuten äitiys- ja lastenneuvolassa sekä muussa terveydenhuollossa, päivähoitossa, opetuksessa ja nuorisotyössä. Ehkäisevää lastensuojelua on annettava erityinen tuki silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana.

Ehkäisevä lastensuojelu tarkoittaa uudessa lastensuojelulaissa suunnitelmallista ja tavoitteellista lastensuojelun toimintamuotoa. Ehkäisevää työtä on tehty aikaisemminkin, mutta uuden lain myötä sen asema vahvistuu ja systematisoituu. Uudessa laissa halutaan tietoisesti ohjeistaa kaikki yhteiskuntatoimijat kansalaisista ylimpiin hallintoelimiin panostamaan ennalta ehkäisyyn lapsiväestön kaikkinaisen

hyvinvoinnin ylläpidossa, turvaamisessa ja kehittämisessä.

Lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun tarvetta voidaan vähentää havaitsemalla varhain lasten ja nuorten huolenpitoon ja kasvatukseen liittyvät ongelmatilanteet sekä tarjoamalla jo peruspalveluissa perheille varhaista tukea niistä selviytymiseksi. Lasten ja nuorten parissa toimivilla ammattilaisilla on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus, silloin kun havaitsee tai saa tietää sellaisia seikkoja, joiden vuoksi lapsen lastensuojelun tarve on syytä selvittää.

Uusi lastensuojelulaki tuli voimaan 1.1.2010. Sen tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Yksi keskeisimmistä toimintaperiaatteista on lapsen hyvinvointia uhkaavien ongelmien ehkäiseminen mahdollisimman varhain asioihin puuttumalla. (lastensuojelulaki, 2010)

Lasten ja perheiden kanssa toimivat viranomaiset tukevat vanhempia ja huoltajia heidän kasvatustehtävässään ja pyrkivät tarjoamaan perheelle tarpeellista apua riittävän varhain sekä ohjaamaan lapsi ja perhe tarvittaessa lastensuojelun piiriin. Lastensuojelua on lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu. Lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua ovat mm. lastensuojelutarpeen selvitys, avohuollon tukitoimet, lapsen kiireellinen sijoitus ja huostaanotto sekä niihin liittyvä sijaishuolto ja jälkihuolto. Lastensuojelun toimenpiteet räätälöidään yksilöllisesti lapsen ja perheen tarpeiden ja tilanteen mukaan.

Edellisen lisäksi kunnat järjestävät lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ehkäisevää lastensuojelua. Ehkäisevällä lastensuojelulla tarkoitetaan lasten ja nuorten hyvinvoinnin seuraamista ja edistämistä kunnan viranomaisten yhteistyönä, palvelujen kehittämistä kasvatuksen tukemiseksi, tukea koulunkäyntiin järjestämällä koulupsykologi- ja koulukuraattoripalveluita ja lapsen huomioon ottamista aikuisille suunnatuissa palveluissa, perhe- ja vanhempainiltatoiminnoissa.

3.1 Lastenneuvola lapsiperheiden tukena

Lastenneuvolatyön tavoitteena tukea lapsiperheitä siten, että jokaiselle lapselle turvataan mahdollisimman suotuista psykososiaalinen kehitys, hyvä fyysinen terveys ja ehkäistään mielenterveysongelmia ja syrjäytymistä.

Lastenneuvolan tehtävänä on edistää alle kouluikäisten lasten ja heidän perheidensä terveyttä ja hyvinvointia sekä kaventaa perheiden välisiä terveyseroja. Lastenneuvolassa seurataan ja edistetään lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kasvua ja kehitystä sekä tuetaan vanhempia turvallisessa, lapsilähtöisessä kasvatuksessa ja lapsen hyvässä huolenpidossa sekä parisuhteen hoitamisessa.

Neuvolassa pyritään havaitsemaan lapsiperheiden erityisen tuen tarpeet mahdollisimman varhain ja järjestämään tarkoituksenmukainen tuki ja apu. Lapsi saa neuvolassa rokotusohjelmaan kuuluvat rokotukset. (STM 2004, lastenneuvola lapsiperheiden tukena)

Lastenneuvola-asetuksessa määritellyt määräaikaisten terveystarkastukset sisältävät sekä lääkärin ja terveydenhoitajan suorittamat tarkastukset että laajat terveystarkastukset. Terveysneuvoja tapaa lapsen ja hänen perheensä yhteensä 15 kertaa, joista viisi kertaa lääkärin terveystarkastuksen yhteydessä. (Liite 1. Lasten neuvolakäynnit, Kolarin malli)

Lastenneuvoloissa kunnissamme kokoontuu neuvolatiimit, johon kuuluu mm. lääkäri, psykologi, puheterapeutti, terveydenhoitaja, päiväkodin johtaja tai muu työntekijä, perhepäivähoidon ohjaaja, sosiaalityöntekijä ja perhetyöntekijä. Neuvolatiimin kokoonpano vaihtelee kunnasta riippuen. Tiimien tavoitteena on kehittää neuvolatarkastuksia ja havainnoida erityistukea tarvitsevat perheet sekä käsitellään ajankohtaisia uusia asioita.

Kolarissa perhetyöntekijä tapaa kaikki ensimmäistä lastaan odottavat vanhemmat ennen lapsen syntymää ja ainakin kerran lapsen syntymän jälkeen. Käyntejä voi olla enemmän, jos näyttää, että perhe kaipaa lisätukea vanhemmuuteen tai vauvan ja vanhemman väliseen vuorovaikutukseen tai vanhempien keskinäiseen

vuorovaikutukseen. Tämän ennakoivan perhetyön tavoitteena on tutustua vanhempiin ja nähdä heidän tapansa toimia ja antaa tieto, että he eivät ole yksin vaan tukea on tarjolla. Näin voidaan hyvissä ajoin vaikuttaa vanhempien jaksamiseen ja tukea heitä vanhemmuudessa. Perhetyöntekijä on neuvolan asiakkaiden käytettävissä myös sellaisissa tapauksissa, joissa vanhemmat kokevat olevansa voimattomia lapsensa kanssa tai ovat muulla tavoin intensiivisemmän tuen tarpeessa. Neuvolan terveydenhoitaja voi tällöin tarjota perheeseen perhetyöntekijän tukea, jotta ongelmiin päästään puuttumaan ennen kuin ne muodostuvat kovin suuriksi. Ennakoivan perhetyön tavoitteena on vahvistaa vauvaperheiden hyvinvointia ja ennakoida mahdollisen tuen tarvetta jo etukäteen.

3.2 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatus koostuu hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudesta. Varhaiskasvatuksen laadun ja sisällön kehittämistä ohjaavat varhaiskasvatuksen linjaukset ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Varhaiskasvatus on pienten lasten eri elämäntilanteissa tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on edistää lasten tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005, 11). Ensisijaisena tavoitteena on edistää lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia. Tähän tarvitaan vanhempien ja kasvatuksen ammattilaisten kiinteää yhteistyötä, kasvatuskumppanuutta.

Yhdessä esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteiden kanssa varhaiskasvatussuunnitelman perusteet muodostavat valtakunnallisesti lasten hyvinvointia, kasvua ja oppimista edistävän kokonaisuuden. Varhaiskasvatuksen toteuttamisessa ensisijaisena tavoitteena on edistää lasten kokonaisvaltaista hyvinvointia.” (Stakes, Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2005)

Varhaiskasvatuksen hallinnointi sivistystoimessa on tullut mahdolliseksi määräaikaisen lain astuttua voimaan 1.8.2003. Elokuussa 2007 lakimuutoksesta tuli pysyvä. Tällä hetkellä päivähoidon järjestää sivistystoimi 50 %:ssa kunnista. Sosiaali- ja terveysministeri, opetusministeri sekä valtionvarainministeri ovat asettaneet työryhmän pohtimaan ja valmistelemaan valtakunnallista ratkaisua

varhaiskasvatuksen siirtämiseksi sivistystoimeen (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010).

Varhaiskasvatuksen siirtoa sivistystoimeen on valtakunnallisesti yleensä perusteltu sillä, että lasten päivähoito, esiopetus ja perusopetus muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden, joka tukee lasten kokonaisvaltaista hyvinvointia, kasvua ja oppimista. Samalla päivähoiton painopiste siirtyy hoidosta varhaiskasvatukseen. Saman hallintokunnan alla oppilashuollon tarvitseman tiedon kulku paranee ja lapsen mahdollisesti tarvitseman erityisen tuen saaminen varhentuu ja tehostuu. Samassa hallintokunnassa henkilöstön yhteiskäyttö tehostuu, millä saavutetaan taloudellista hyötyä.

Ylitornion varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteena on edistää varhaiskasvatuksen yhdenvertaista toteutumista koko kunnassa, ohjata sisällöllistä kehittymistä ja luoda edellytyksiä varhaiskasvatuksen laadun kehittämiseksi. Ylitornion kunnan opetussuunnitelma ja 1-2 vuosiluokkien opetussuunnitelmat sekä Ylitornion kunnan lapsi- ja nuorisotyölinjaukset ovat luonnollinen jatkumo varhaiskasvatussuunnitelmalle ja pohja elinikäiselle oppimiselle. Näiden lisäksi varhaiskasvatusta ohjaavia dokumentteja ja menetelmiä ovat myös Lasten päivähoitolaki, Varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset, Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, esiopetuksen valtakunnalliset perusteet, esiopetussuunnitelma, sosiaalihuollon asiakaslaki sekä kolmevuotiaille tarkoitettu KETTU- testi. Kunnan varhaiskasvatussuunnitelman pohjalta laaditaan omat vasut kullekin päivähoiton yksikölle, joissa tarkentuvat kunnan vasun yksityiskohdat ja tuodaan esiin kunkin yksikön erityispiirteet.

Varhaiskasvatuksessa on tärkeää painottaa lapsuuden itseisarvoista luonnetta, vaalia lapsuutta ja ohjata lasta ihmisenä kasvamisessa. Kasvatuspäämäärät määrittävät varhaiskasvatustoimintaa, varhaiskasvatuksen ammattilaisten työtä. Yksittäiset kasvatus- ja sisältötavoitteet asetetaan näiden perusteella. Nämä kolme kasvatuspäämäärää toteutuvat Ylitorniolaisessa varhaiskasvatuksessa seuraavasti:

1. Henkilökohtaisen hyvinvoinnin edistäminen

Jokaisen lapsen yksilöllisyyttä kunnioitetaan. Jokaiselle lapselle tehdään vuosittain oma varhaiskasvatussuunnitelma, näin lapsi voi toimia ja kehittyä omana ainutlaatuisena persoonallisuutena. Näin tuemme lapsen kokonaisvaltaista kasvua, tavoitteena tasapainoinen lapsi.

2. Toiset huomioon ottavien käyttäytymismuotojen ja toimintatapojen vahvistaminen

Toiminnassa ohjataan lasta suhtautumaan myönteisesti itseensä, toisiin ihmisiin, erilaisuuteen ja erilaisiin kulttuureihin ja ympäristöihin. Tavoitteena on, että lapsi ottaa huomioon toiset lapset ja välittää toisista. Lapsia kannustetaan ryhmäleikkeihin, mutta tilaa annetaan myös yksinleikille.

3. Itsenäisyyden asteittainen lisääminen

Lapselle pyritään antamaan aikaa ajatella ja tehdä omia valintoja oman kehitystasonsa puitteissa. Tavoitteena on tukea lapsen kasvua turvallisesti niin, että hän kykenee aikuisenakin huolehtimaan itsestään ja läheisistään ja tekemään omaan elämäänsä koskevia valintoja ja päätöksiä.

Tavoitteena kuntien varhaiskasvatuksessa on antaa turvallista hoitoa, huolenpitoa ja opetusta ammattitaitoisen henkilökunnan siivittämänä ja ollen tiiviissä vuorovaikutuksessa lapsen vanhempien kanssa.

Ylitornion kunnan varhaiskasvatus liitettiin 1.1.2010 perusturvasta osaksi Ylitornion kunnan sivistystoimea. Näin saatiin varhaiskasvatus osaksi perusopetusta ja niin ikään osaksi ajatusta elinikäisestä oppimisesta. Varhaiskasvatusmuotoja Ylitorniolla ovat perhepäivähoito hoitajien kotona tapahtuvana ja ryhmäperhepäivähoito Raanujärven tai kirkonkylän ryhmiksissä, päivähoito Suutarinmäen päiväkodilla, jossa järjestetään myös vuorohoitoa, kotihoidon/yksityisen hoidon tuki sekä esiopetus. Esiopetusta järjestetään Suutarinmäen päiväkodilla sekä Kaulinrannan

koululla erillisryhmissä ja Raanujärven ja Mellakosken kouluilla alkuopetuksen yhteydessä. Esiopetusta ohjaa Ylitornion kunnan oma esiopetussuunnitelma.

Vakituista varhaiskasvatushenkilökuntaa Ylitorniolla on tällä hetkellä yhteensä 24, joista perhepäivähoitajia 14 (omassa kodissa 10 ja ryhmiksessä 4), lastenhoitajia 6 ja lastentarhanopettajia 4, joista vakituisia 2 (lastentarhanopettajien määrä riippuu aina kyseisen lukuvuoden esioppilaiden määrästä.) Määräaikaisia sijaisia käytetään tarvittaessa. Jokaisessa yksikössä henkilökunnan suhteen toimitaan päivähoitolain ja asetusten puitteissa. (Ylitornion kunnan varhaiskasvatussuunnitelma, 2010)

Kolarissa vakinaisessa työsuhteessa on neljä lastentarhanopettajaa, yhdeksän lastenhoitajaa ja 11 perhepäivähoitajaa, joista kaksi on osaeläkkeellä. Määräaikaisia perhepäivähoitajia on kolme. Kolme vakinaista ja kolme määräaikaista perhepäivähoitajaa hoitaa lapsia kotonaan, ryhmäperhepäiväkodissa Ylläsjärvellä työskentelee kolme ja Jussintiellä kolme perhepäivähoitajaa. Kaksi perhepäivähoitajaa tekee muita päiväkodin töitä. Ylläsjärven päiväkodin valmistuttua tarvitaan säädösten mukaan yksi lastentarhanopettaja lisää. Tarkoituksenmukaista on, että virka on erityislastentarhanopettajan virka.

Kolarissa varhaiskasvatus siirtyy sosiaalitoimen alaisuudesta sivistystoimen alaisuuteen 1.1.2011. Moni ammatillinen työryhmä, johon ovat kuuluneet johtava rehtori, päiväkodin johtaja, vastaava sosiaalityöntekijä ja liikunta- ja nuorisosihteeri, on valmistellut siirtymäasiaa ja esittänyt valtuustolle hyväksyttävät seuraavat perustelut, ja jonka valtuusto 20.10.2010 kokouksessaan hyväksyi. Työryhmän mielestä päivähoiton siirtoa sivistystoimeen puoltavat seuraavat seikat:

Lapsen hoiva, kasvatus ja opetus muodostavat kokonaisuuden, jossa ei ole keinotekoisia rajoja eri ikävaiheiden välillä. Henkilöstön laaja yhteiskäyttö parantaa lapsen ja perheen tuntemusta ja edesauttaa lapsen yksilöllisten tarpeiden huomioon ottamista. Tiiviissä yhteistyössä toimiessaan varhaiskasvatuksen henkilöstö ja opettajat voivat oppia toisiltaan ja kehittää työ- ja toimintatapoja.

Varhaiskasvatus ja esiopetus alkuopetuksen yhteydessä muodostavat yhtenäisen jatkumon, jossa lapsen oppimaan oppimista ja oppimisvalmiuksia voidaan paremmin

tukea. Henkilöstön toimiessa tiiviissä yhteistyössä alkuopettajien kanssa voidaan lasten yksilölliset kehityserot ottaa paremmin ja joustavammin huomioon opetusjärjestelyissä. Lasten oppimisvaikeuksien tunnistaminen ja tarvittavan tuen suuntaaminen mahdollisimman varhain parantaa lapsen oppimisedellytyksiä ja pitkällä aikajänteellä säästää kustannuksia.

Varhaiskasvatuksen suunnitelmaan ja opetussuunnitelmaan saadaan yhtenäinen linja. Esi- ja alkuopetuksen suunnitelmallinen yhteistyö ja kehittäminen tiivistyvät. Henkilöstön luonteva yhteistyö lisääntyy ja toimintatavat yhtenäistyvät. Kasvatus- ja opetusmenetelmät monipuolistuvat ja kehittyvät eri ammattiryhmien oppiessa toisiltaan.

3.2.1 Lasten päivähoito

Lasten päivähoitolla tarkoitetaan päivähoitolaissa 1§ lapsen hoidon järjestämistä päiväkotihoidona ja perhepäivähoitona. Päivähoito toimialana on merkittävä ja vaikuttava vaihe lapsen elämän kaarella. Osittain tästä syystä johtuu, että päivähoitotoimintaa ohjaa ja säätelee suhteellisen laaja ja monipuolinen lainsäädäntö. Yleinen suuntaus Euroopassa ja EU:n alueella on, että elämää ohjataan, harmonisoidaan ja kontrolloidaan entistä tiukemmin ja täsmällisemmän lainsäädännön avulla. Lainsäädännön asema on myös korostunut siitä syystä, että nykyaikana yksilöt, niin lasten vanhemmat kuin lasten päivähoitohenkilöstö, vetoavat rohkeammin lainsäädäntöön. Toisaalta aikamme ilmiönä voidaan havaita, että perheiden ja ihmissuhteiden rikkonaisuus synnyttävät ajoittain tilanteita ja yllättäviä ongelmia, joiden hallitseminen ilman lainsäädännön ohjausta on vaikeaa. Työntekijöille lainsäädännön tunteminen on välttämätöntä ja se on osa ammattilaisen osaamista.

Päivähoitopalvelut on kunnassa järjestettävä niin, että lastenhoidon ja kasvatuksen tarve eri ikäryhmissä tulee tasapuolisesti ja paikallisten olojen edellyttämällä tavalla turvatuksi. Lasten päivähoitossa annetun lain 2§ tarkoitettuihin kasvatustavoitteisiin kuuluu myös suomen – tai ruotsinkielisten, saamelaiden, romanien ja eri maahanmuuttajaryhmien lasten oman kielen ja kulttuurin tukeminen yhteistyössä kyseisen kulttuurin edustajien kanssa.

Päiväkodissa tulee hoito- ja kasvatustehtävissä olla vähintään yksi henkilö, jolla on sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdoista annetun asetuksen (804/92) 4 tai 5§:ssä säädetty ammatillinen kelpoisuus, enintään seitsemää kokopäivähoidossa olevaa kolme vuotta täyttäneitä lasta kohden. (Päiväkodin lakiopas, 2008)

Päivähoitolain 1§:n mukaan kaikilla alle kouluikäisillä lapsilla on subjektiivinen oikeus kunnalliseen päivähoitoon. Vanhemmat voivat järjestää hoidon myös käyttämällä yksityistä päivähoitoa tai hoitamalla lasta kotona itse, jolloin heillä on oikeus yksityisen hoidon tukeen tai kotihoidontukeen. Päivähoito järjestetään mahdollisuuksien mukaan vanhempien toivomassa muodossa. Vaihtoehtona kunnalliselle päivähoidolle on lasten kotihoidon tuki tai yksityisen hoidon tuki. Ylitorniolla on yksi päiväkotia, kolme ryhmäperhepäiväkotia ja 16 perhepäivähoitajaa. Kolarissa on kaksi päiväkotia, Kolarin kirkonkylällä ja Äkäslompolossa, yksi ryhmäperhepäiväkotia Ylläsjärvellä ja kolme perhepäivähoitajaa hoitaa lapsia kotonaan. Päivähoidossa laaditaan jokaiselle lapselle yhdessä vanhempien kanssa lapsen hoitosopimus ja varhaiskasvatus-suunnitelma, joka ohjaa kasvatuksen toteuttamista. (Lakiopas 2008)

Kasvatuskumppanuuden yhtenä tavoitteena on tunnistaa varhain lapsen mahdollinen tuen tarve. Lapsi voi tarvita tukea fyysisen, tiedollisen, taidollisen, sosiaalisen tai tunne-elämän kehityksen osa-alueilla sekä lapsen kasvuolojen vaarantuessa.

Yhteistyössä lapsen vanhempien ja eri asiantuntijoiden kanssa luodaan toimintastrategia lapsen tukemiseksi. Lapsen sosiaalisia kontakteja ryhmässä tuetaan ja päivittäistä toimintaa mukautetaan eriyttämällä, perustaitojen harjaannuttamisella sekä lapsen itsetunnon vahvistamisella. Tukitoimet sovitetaan yhtenäiseksi kokonaisuudeksi.

3.2.2 Esiopetus

Lapsella on oikeus saada esiopetusta vuotta ennen oppivelvollisuusiän alkua eli sinä vuonna, jolloin hän täyttää kuusi vuotta. Esiopetusta tulee järjestää myös pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä oleville lapsille ja niille lapsille, jotka aloittavat perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin. Pidennetty oppivelvollisuus alkaa

sinä vuonna kun lapsi täyttää kuusi vuotta, joten näille lapsille on järjestettävä esiopetusta kahtena vuonna siitä vuodesta lukien, jona lapsi täyttää viisi vuotta. Lapsella on oikeus esiopetukseen osallistumisen edellyttämiin avustajapalveluihin siten, kuin perusopetuslaissa on säädetty (opetushallitus 7/2010).

Esiopetuksen toiminta-ajatuksena on edistää, tukea ja seurata lapsen fyysisten, kognitiivisten ja sosioemotionaalisten oppimisvalmiuksien kehittymistä samalla lapsen tervettä itsetuntoa vahvistaen. Myönteisten oppimiskokemusten avulla lapselle tarjoutuu myös mahdollisuus monipuolisiin vuorovaikutustilanteisiin muiden lasten ja aikuisten kanssa. Lisäksi edistetään lapsen kasvua ihmisyyteen ja yhteiskunnan jäsenyyteen. Asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi on tärkeää, että esiopetukseen osallistutaan säännöllisesti.

Ylitornion ja Kolarin kunnissa on luokanopettajien ja lastentarhanopettajien yhteistyönä laadittu esiopetuksen opetussuunnitelma. Keskeistä esiopetuksessa on leikin avulla oppiminen. Lapsi omaksuu perustietoja, -taitoja ja valmiuksia eri alueilta ikänsä ja edellytyksiensä mukaisesti.

Esiopetusvuoden onnistumista turvaa päivähoidossa tehty pohjatyö. Esiopettaja tekee tiivistä yhteistyötä päivähoidon kanssa, sillä suurin osa lapsista tulee esiopetukseen päivähoidosta. Esiopetusvuonna tehdään tehostettua moniammatillista yhteistyötä (huoltajat, esiopettaja, erityisopettaja, tuleva luokanopettaja, psykologi sekä muut lapsen kanssa työskentelevät tahot) koulun aloitusvaiheen turvaamiseksi. Tavoitteena on tehdä jokaiselle tukea tarvitsevalle koulutulokkaalle toimiva suunnitelma hänen tarvitsemistaan yksilöllisistä tukimuodoista esiopetusvuoden keväällä.

3.3 Perusopetus

Perusopetuksella on sekä kasvatus- että opetustehtävä. Tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisinä ja yhteiskunnan jäseninä sekä opettaa tarpeellisia tietoja ja taitoja. Perusopetus tuottaa kaikille saman jatko-opintokelpoisuuden ja se on maksutonta. Opetuksen lisäksi oppikirjat ja muu oppimateriaalit sekä työvälineet ja aineet ovat maksuttomia.

Oppilaalla on myös oikeus saada jokaisena koulun työpäivänä maksuton, täysipainoinen ateria sekä tietyin edellytyksin maksuton koulukuljetus. Oppilaalla on myös oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämä oppilashuolto. Vammaisella tai muulla erityistä tukea tarvitsevalla on lisäksi oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät apuvälineet ja muun muassa tulkitsemis- ja avustajapalvelut ja apuvälineet.

Peruskoulu käsittää vuosiluokat 1–9, ja se on tarkoitettu koko ikäluokalle (7–16-vuotiaat). Kuuden ensimmäisen vuoden aikana opetusta antaa yleensä luokanopettaja, joka opettaa kaikkia tai useimpia aineita. Kolmen ylimmän luokan opetus on pääosin aineenopetusta, jolloin eri oppiaineita opettavat asianomaisten aineiden opettajat.

Perusopetuksen tavoitteet ja toimintatavat nousevat valtakunnallisista opetussuunnitelmien perusteista ja niiden pohjalle laadituista kunnallisista opetussuunnitelmista. Opetussuunnitelmassa korostuvat erityisesti kasvuympäristön turvallisuus sekä kasvattaminen vastuulliseen toimintaan, toisten huomioon ottamiseen ja yhteisön sääntöjen noudattamiseen. Koulun ilmapiiriin tulee olla avoin, kannustava ja myönteinen, ja fyysisen ympäristön tulee olla viihtyisä ja toimiva. Koulujen ja kotien yhteistyön on oltava tiivistä.

Koulujen toimintaa säätelevät opetussuunnitelman lisäksi erilaiset kunnassa hyväksytyt asiakirjat. Näitä ovat mm. järjestyssäännöt, kiusaamistapauksiin liittyvä toimenpideohjelma, seuraamusjärjestelmät ja turvallisuussuunnitelmat. Erityisen keskeisellä sijalla on oppilashuollon suunnitelma, joka perustuu oppilashuoltotyöryhmien säännölliseen kokoontumiseen.

Oppilashuolto kuuluu kaikille kouluyhteisössä työskenteleville sekä oppilashuoltopalveluista vastaaville viranomaisille. Sitä toteutetaan hyvässä yhteistyössä kotien kanssa. Perusopetuksessa tarvitaan luotettavaa aikuista, jonka ensisijaisena tehtävänä ei ole opettaa, vaan toimia nuorten tukena ja auttaa nuoria tarvittaessa ratkomaan ongelmatilanteita. (Opetushallitus 2004)

Kolarin koulujen tavoitteena on vahvistaa oppilaan myönteistä minäkuvaa, sosiaalisuutta ja vastuuntuntoisuutta ja opettaa huolehtimaan terveydestä sekä antaa hyvät oppimistaidot ja tiedot. Pienryhmissä painotetaan sitä, että lapsista kasvaa

jokapäiväisessä elämässä selviytyviä, itseään ja muita arvostavia ja hyväkäyttöksiä nuoria (Kolarin peruskoulun toimintasuunnitelma 2010 - 2011) Ylitornion koulujen Perusopetuksen arvopohjana ovat ihmisoikeudet, tasa-arvo, demokratia, luonnon monimuotoisuuden ja ympäristön elinkelpoisuuden säilyttäminen sekä monikulttuurisuuden hyväksyminen. Perusopetus edistää yhteisöllisyyttä, vastuullisuutta sekä yksilön oikeuksien ja vapauksien kunnioittamista. (Ylitornion kunnan opetussuunnitelma 2010 – 2011)

Kasvatuksen ja opetuksen painopistealueet

- autetaan oppilasta löytämään omat vahvuutensa ja niitä edelleen kehittämään
 - kasvatetaan oppilaita omatoimisuuteen ja yritteliäisyyteen sekä arvostamaan työntekoa
 - oppilaan luovuutta kehitetään tarjoamalla hänelle esteettisiä kokemuksia ja elämyksiä sekä perehdyttämällä häntä käden ja liikunnan taitoihin
 - omaa kieltä ja kulttuuria arvostaen oppilas perehdytetään kalottiyhteistyöhön, eurooppalaisuuteen ja kansainvälisyyteen
 - oppilaita opetetaan ymmärtämään mitä kestävä kehitys on, jotta hän alkaisi toteuttaa sitä omistakin arkikäytännöissään
 - annetaan edellytykset jatko-opinnoille
- (Kolarin peruskoulun syystiedote 2010 – 2011)

3.4 Kouluterveydenhuolto

Kouluterveydenhuolto on osa oppilashuoltoa. Oppilashuoltoon kuuluu oppilaiden fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta hyvinvoinnista huolehtiminen. Oppilashuolto on sekä yhteisöllistä että yksilöllistä tukea. Oppilashuollolla edistetään oppilaan tasapainoista kasvua ja kehitystä sekä varmistetaan kaikille tasavertainen oppimisen mahdollisuus. Tavoitteena on luoda turvallinen ja terve oppimis- ja työympäristö sekä suojata mielenterveyttä.

Oppilashuoltoon sisältyvät opetuksen järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukainen oppilashuolto sekä oppilashuollon palvelut, jotka ovat kansanterveyslaissa tarkoitettu kouluterveydenhuolto sekä lastensuojelulaissa tarkoitettu kasvatuksen tukeminen. Oppilashuolto kuuluu kaikille koulu yhteisössä työskenteleville sekä

oppilashuoltopalveluista vastaaville viranomaisille. Sitä toteutetaan hyvässä yhteistyössä kotien kanssa. Yksittäistä oppilasta koskevien tarvittavien oppilashuollollisten tukitoimien suunnittelussa tulee kuulla lasta tai nuorta ja huoltajaa. Oppilashuoltotyötä ohjaavat luottamuksellisuus, lapsen, nuoren ja heidän huoltajiensa kunnioittaminen sekä eri osapuolien tietojensaantia ja salassapitoa koskevat säädökset. Oppilashuoltotyötä voidaan koordinoida ja kehittää moniammatillisessa oppilashuoltoryhmässä (Opetushallitus 2004, Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004).

Opetussuunnitelma tulee oppilashuollon osalta laatia yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa.

Opetussuunnitelmaan tulee laatia suunnitelma, jossa kuvataan oppilashuollon tavoitteet ja keskeiset periaatteet:

- ✓ toiminta kouluyhteisön terveyden, hyvinvoinnin, turvallisuuden, sosiaalisenvastuullisuuden ja vuorovaikutuksen edistämiseksi
- ✓ oppilaalle tarjottava yleinen oppilashuollollinen tuki ja ohjaus koulunkäynnissä sekä lapsen ja nuoren fyysisen, psyykkisen, ja sosiaalisen kehityksen tukemisessa
- ✓ yhteistyö oppimissuunnitelman tai henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laatimisessa ja seurannassa sekä jatko-opintojen suunnittelussa
- ✓ oppilaalle tarjottava oppilashuollollinen tuki erilaisissa vaikeuksissa ja kurinpitorangaistuksen yhteydessä sekä silloin, kun opetukseen osallistuminen on evätty
- ✓ oppilashuollon yhteistyö kodin, koulun, oppilashuollonpalvelujen asiantuntijoiden tai muiden asiantuntijoiden ja paikallisten tukiverkoston kanssa
- ✓ koulumatkakuljetuksissa yleiselle turvallisuudelle asetettujen tavoitteiden toteuttaminen
- ✓ kouluruokailun järjestämisessä huomioon otettavien terveys- ja ravitsemuskasvatuksen ja tapakasvatuksen tavoitteet
- ✓ toimenpiteet ja työn- ja vastuunjako ongelma- ja kriisitilanteiden ehkäisemiseksi, havaitsemiseksi tai hoitamiseksi:

- ❖ poissaolojen seuranta
- ❖ kiusaaminen, väkivalta ja häirintä
- ❖ mielenterveyskysymykset
- ❖ tupakointi ja päihteiden käyttö
- ❖ erilaiset tapaturmat, onnettomuudet ja kuolemantapaukset

Oppilashuoltotyöryhmät kokoontuvat kouluilla säännöllisesti. Työryhmiin kuuluu johtava rehtori, erityisopettaja, psykologi/koulukuraattori, opinto-ohjaaja, opettajia, kouluterveydenhoitaja ja sosiaalityöntekijä sekä tarvittaessa kutsutaan mukaan asiantuntijoita. Kolarissa perhetyöntekijä on mukana alakoulun oppilashuoltoryhmässä ja tarvittaessa myös yläkoulun oppilashuoltoryhmässä.

Koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa terveydenhoitajat vastaavat kouluikäisten ja nuorten terveydenhoidosta. Yhteistyötä tehdään opettajien ja vanhempien kanssa koululaisten parhaaksi tukemalla koululaisen sekä psyykkistä että fyysistä kasvua ja hyvinvointia. Peruskoululaiset käyvät terveystarkastuksessa vuosittain. Terveystarkastuksen päivystysvastaanotto on säännöllistä kirkonkylien ylä- ja alakouluilla. Sivukylien kouluilla käydään pitämässä lain määräämiä terveystarkastuksia sekä kuukausittain neuvolakäyntien yhteydessä muita tarvittavia toimenpiteitä. (Liite 2, Koululaisten terveystarkastukset Kolarin malli)

Nuorten psykososiaalisten ongelmien käsittelyssä kouluterveydenhoitaja tekee tiivistä yhteistyötä psykologin ja psykiatristen sairaanhoitajien kanssa, osallistuu kerran viikossa kokoontuvaan sosiaali- ja terveystoimen moniammatilliseen työryhmään sekä tarvittaessa myös psykiatrin konsultaatioihin.

Terveyskasvatustunteja pidetään mm. terveellisestä ruoasta, liikunnasta, seksuaaliterveydestä, koulukiusaamisesta ja oppimisilmapiiristä. Lisäksi organisoidaan kampanjaluonteista terveystarkastusta muista ajankohtaisista aiheista. Opiskelijaterveydenhuollon piiriin kuuluvat kaikki Kolarissa opiskelevat kotipaikkakunnasta riippumatta. Terveystarkastuksia on yleensä kerran opiskelun aikana. Joka toinen vuosi Kolarin ja Ylitornion kunnat osallistuvat kouluterveyskyselyyn keväisin ja hankkivat kyselyn tulokset. Poikkihallinnollinen työryhmä kokoontuu tarkastelemaan kyselyn tuloksia ja nostaa tuloksista 3-6

painopistealuetta. Yläkoulu järjestää vanhempainillan 6.-9.-luokkalaisten vanhemmille joka toinen syksy kouluterveyskyselyn tulosten tarkastelua varten. Kolarissa on suunnitteilla järjestää alakoulun 6. luokan ja yläkoulun oppilaiden vanhemmille tarkoitettu ”vanhempainkoulu”, jossa eri teemoilla tuetaan vanhemmuutta.

Oppilaan terveyden seuraaminen ja edistäminen mukaan lukien suun terveydenhuolto on osa kouluterveydenhuoltoa. Ennaltaehkäisevä lasten ja nuorten suun terveydenhuolto on osa yhteistyötä lastenneuvolan, päivähoidon, kouluterveydenhoidon ja koulun kanssa.

Hoitotakuu turvaa lapsille ja nuorille ennaltaehkäisevän hoidon. Kohdentaminen on tärkeää, koska lapsuus ja nuoruus ovat kariesriskin aikaa. Pitkään jatkunut kariesen väheneminen on pysähtynyt, ja tilanne on kääntynyt huonompaan suuntaan. Sairastavuus on lisääntynyt peruskoulun 5.-6. – luokkalaisilla sekä yläkoululaisilla.

Syrjäytyneisyys ja moniongelmaisuus näkyvät myös suun terveydessä, kerrotaan Kolarin hammashoidosta. Terveyden edistämiseksi huomiota kiinnitetään lasten ja nuorten sairastavuuden vähentämiseen ja hammassairauksien ennaltaehkäisyyn erityisesti riskipotilailla.

3.5 Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta

Perusopetuslain mukainen koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta on tarkoitettu 1. ja 2. vuosiluokan oppilaille sekä muiden vuosiluokkien erityisopetukseen otetuille tai siirretyille oppilaille.

Kunta vastaa toiminnan kokonaisuudesta. Kunta voi järjestää aamu- ja iltapäivätoimintaa itse, yhdessä muiden kuntien kanssa tai se voi hankkia palvelut esimerkiksi eri järjestöiltä tai yhteisöiltä. Kunnilla ei kuitenkaan ole velvollisuutta tarjota toimintaa.

Iltapäivätoimintaa järjestetään lain edellyttämällä tavalla 1.-2. luokkien oppilaille ja erityisopetuksen 1.-9.-luokkien oppilaille. Aamupäivätoimintaa järjestetään, mikäli riittävää kysyntää ilmenee ja se ei aiheuta kohtuuttomia lisäkustannuksia. Kunnan

perusturvan kautta järjestetään päivähoidossa myös aamu- ja iltapäivähoitoa, jos resurssit antavat myöden. Mikäli lapsella on henkilökohtainen avustaja koulupäivän aikana, pyritään hänelle mahdollisuuksien mukaan järjestämään avustaja myös iltapäivätoiminnan ajaksi. Avustaja voi olla yhteinen useammalle lapselle.

Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan tavoitteena on tukea kodin ja koulun kasvatustyötä, sekä lapsen tunne-elämän kehitystä ja eettistä kasvua. Edistää lasten hyvinvointia ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa, sekä ennaltaehkäistä syrjäytymistä ja lisätä osallisuutta. Tarjota lapsille monipuoliset mahdollisuudet osallistua ohjattuun ja virkistävään toimintaan, sekä mahdollistaa lepo rauhallisessa ympäristössä, ammattitaitoisen ja tehtävään soveltuvan henkilön valvonnassa (opetushallitus 7/2010).

Ylitorniolla aamu- ja iltapäivätoimintaa järjestetään nuorisotalon tiloissa. Sivukylien kouluilla toiminta järjestetään, jos halukkaita toimintaan sitoutuvia lapsia on riittävästi. Nuorisotalolle järjestettävään iltapäivätoimintaan osallistuvat Ainiovaaran koulun oppilaat sekä kuljetus järjestetään Kaulinrannan ja Nuotiorannan koulun oppilaille, jos aloittavia lapsia ei ole omalla koululla riittävästi. Myöhempinä vuosina, jos Ainiovaaran koulun uusimisen yhteydessä saadaan koululle omat iltapäivätoiminnan tilat, toiminta voidaan siirtää kokonaan koulun yhteyteen. Kolarissa aamu- ja iltapäiväkerhotoimintaa järjestetään kirkonkylän koululla ja lisäksi iltapäiväkerhotoimintaa järjestetään tarpeen mukaan kaikilla alakouluilla.

Kunnat vastaavat aamu- ja iltapäivätoiminnan lain mukaisesta järjestämisestä. Toimintaa säätelee sivistyslautakunnan ja kunnanhallituksen hyväksymä toimintasuunnitelma. Ylitorniolla nuorisotoimi ja Kolarissa koulutoimi vastaavat toiminnan koordinoinnista ja kokonaisvastuun aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämisestä kantaa tulosalueiden esimiehet.

Aamu- ja iltapäivätoiminnan vastaavana ohjaajana ja vetäjänä toimii aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjaajan tutkinnon suorittanut henkilö tai koulunkäyntiavustaja. Lisäksi erityislapsilla on omat henkilökohtaiset avustajat mukana toiminnan aikana ja tarvittaessa käytetään sivistysosaston muita työntekijöitä sekä osa-aikaisia työntekijöitä.

3.6 Nuorisotyö

Suomalaisella nuorisotyöllä voidaan erottaa olevan neljä yleistä tehtävää eli funktiota. Nuorisotyön tehtävästä on syytä käyttää funktio-käsitettä aina silloin kun sillä tarkoitetaan yksittäisen nuorisotyötä tekevän organisaation pyrkimykset ylittävää ja yksittäisen toimijan tietoisuudesta riippumatonta nuorisotyön toteutuvaa yleistä tehtävää. Nuorisotyön neljä yleistä tehtävää eli funktiota ovat: sosialisatiofunktio, personalisaatiofunktio, kompensatiofunktio ja resursointi- ja allokointifunktio. (Nieminen Juha, Nuorisotyötä on tehtävä, 23, 2007)

Nuorisotyön ensimmäisenä yleisenä tehtävänä on sosialisatio eli nuorten liittäminen kulttuuriin, yhteiskunnan ja lähiyhteisön jäseneksi. Perinteisesti tämä on ollut tiettyjen arvojen ja toimintamallien siirtämistä uudelle sukupolvelle. Aika on muuttunut ja perinteisten arvojen merkitys on osaltaan muuttunut ajan saatossa, mutta perimmäiset arvot toisen ihmisen kunnioittamisesta, terveistä elämäntavoista, ahkeruudesta, rehellisyydestä, ja kuuliaisen kansalaisen malleista elävät voimakkaina tämänkin päivän nuorissa ja nuorisotyössä. Sosialisatian sisältö muuttuu ajan kuluessa, ja sen toivottavasta sisällöstä on yhteiskunnassa aina erilaisia mielipiteitä. Sosialisatiota ei tule nähdä ainoastaan sopeutuvana ja yksisuuntaisesti vanhaa säilyttävänä inhimillisen kulttuuriperinnön juurruttamisena nuoriin. Siihen sisältyy myös sellaisten tietojen, taitojen arvojen ja toimintatapojen välittäminen, jonka mahdollistaa nuoren osallistumisen yhteisöjen ja yhteiskunnan kehittämiseen ja uudistamiseen. (Nieminen J., 23, 2007)

Toisena tehtävänä on ohjata nuoren ihmisen personalisaatiota eli kehittymistä omaksi itsekseen: itsenäiseksi sekä omat tarpeensa ja pyrkimyksensä tuntevaksi yksilöksi. Personalisaatiofunktion toteutuminen edellyttää nuorisotyöltä toiminnassa mukana olevan nuoren ihmisen yksilöllisyyden ainutlaatuisuuden ja omaleimaisuuden tunnistamista, tunnustamista ja tukemista. Nuorisotyö tarjoaa nuorelle tilaisuuksia inhimilliselle kasvulle ja innostaville oppimiskokemuksille sekä kehittää jokaisessa nuoressa olevia henkilökohtaisia mahdollisuuksia. Nuorisotyö ei tietenkään ole ainoa personalisaatiota ohjaava instituutio. Personalisaatiofunktion menestyksenkäs toteuttaminen edellyttää kuitenkin, että nuorisotyö tiedostaa erityislaatunsa nuoren ihmisen persoonallisuuden kehityksen ohjaamisessa. Tässä

korostuu nuorisotyön ohittamaton ominaispiirre, joka on vapaaehtoinen mukanaolo. Tämän seurauksena työhön sisältyy automaattisesti nuorten tarpeiden kuuleminen ja kunnioitus. (Nieminen J., 24, 2007)

Nuorisotyön kolmantena tehtävänä on nuorten sosialisatiossa ja personalisatiossa ilmenevien puutteiden tasoittaminen ja vaikeuksien korjaaminen eli kompensatio. Ajatuksena on, että nuorisotyöllä autetaan ja ohjataan nuoria, joilla on ongelmia yhteiskuntaan liittymisessä tai omien persoonallisten mahdollisuuksien toteuttamisessa. Nuorisotyöllä korjataan nuoren ihmisen tasa-arvoon, yhdenvertaisuuteen ja henkilökohtaisen elämän hallintaan liittyviä ongelmia sekä kohdistetaan toiminta heikommassa asemassa oleviin ja erityisryhmien nuoriin. Toteutuksen keinoina nuorisotyössä on käytetty esimerkiksi erityisnuorisotyönmenetelmiä, kohdennetulla nuorisotyöllä ja projekteilla. Nuorisotyötä tehdään huomioimalla nuoren sosiaaliset ongelmat, mutta joissakin tapauksissa nuoret tarvitsevat sellaista tukea, ohjausta ja hoitoa, joihin nuorisotyöllä ei ole osaamista tai resursseja. Tällaisissa tapauksissa astuu kuvaan esimerkiksi sosiaalityö, terveystoimi, työvoimaviranomaiset, nuorisopsykiatria, kriminaalihuolto tai päihdehuolto. Moniammatillisen yhteistyön merkitys korostuu näissäkin tapauksissa. (Nieminen J., 25, 2007)

Nuorisotyön neljäntenä tehtävänä on yhteiskunnan nuorille osoittamiin voimavaroihin (resursointi) sekä niiden suuntaamiseen (allokointi) vaikuttamiseen. Nuorten elinolosuhteisiin vaikuttaminen on ollut puoluepoliittisten nuorisojärjestöjen ja nuorten etujärjestöjen keskeinen tehtävä 1900-luvun alusta saakka. Tavoitteena on että nuoret vaikuttavat omien järjestöjensä kautta heitä itseään koskevissa asioissa. Nuorisopolitiikan toteuttaminen nuorisotyön järjestelmän kautta on ollut jatkuvasti ongelmallista, sillä nuorisotyöllä ei ole todellista päätösvaltaa nuoria koskevissa kysymyksissä kaikilla elämänoilla. Ajan saatossa tämänkin toiminnan muoto on muuttunut ja kehittynyt enemmän avoimempaan suuntaan. Varsinaisten järjestöjen kanssa toimivien nuorten lisäksi nuorisotalot, nuorisokahvilat ja muu avoin toiminta tuo monenlaista nuorisoa mukaan aktiiviseen toimintaan. (Nieminen J., 26, 2007)

Nämä neljä funktiota eivät ole ehdottomasti toisensa pois sulkevia, vaan yksittäinen nuorisotyötä tekevä organisaatio, toimijaverkosto tai työmuoto voi toteuttaa

samanaikaisesti useampaakin funktiota. Samoja tehtäviä tekevät esimerkiksi koulu, perhe, oppilashuolto, sosiaalityö tai liikuntatoimi. Joissakin tapauksissa toimiminen on luontevaa yhdessä tekemistä nuorisotyön kanssa, joskus taas ollaan hyvinkin erillään. Nuorisotyön toimintojen monimuotoisuus johtaa usein siihen, ettei nuorisotyö voi keskittyä vain yhteen funktioon. Nuorisotyö tasapainoilee luontevasti kaikkien osa-alueiden kanssa. Edellä mainituista nuorisotyöfunktioista muodostuu kokonaisvaltainen kuva nuorisotyön yleisistä tehtävistä yleisellä tasolla. (Nieminen J., 23, 2007)

Kunnan nuorisotyöhön ja -politiikkaan kuuluvat nuorten kasvatuksellinen ohjaus, toimintatilat ja harrastusmahdollisuudet, tieto- ja neuvontapalvelut, nuorisoyhdistyksien ja muiden nuorisoryhmien tuki, liikunnallinen, kulttuurinen, kansainvälinen ja monikulttuurinen nuorisotoiminta, nuorten ympäristökasvatus sekä tarvittaessa nuorten työpajapalvelut tai muut paikallisiin olosuhteisiin ja tarpeisiin sopivat toimintamuodot. (Nuorisolaki 2006, 7§).

Nuorisotyötä ja -politiikkaa toteutetaan moniammatillisena yhteistyönä paikallisten viranomaisten sekä yhteistyönä nuorten, nuorisoyhdistysten ja muiden nuorisotyötä tekevien järjestöjen kanssa (Nuorisolaki 3. luku § 7). Nuorisolain tarkoituksena on tukea nuorten kasvua ja itsenäistymistä, edistää nuorten aktiivista kansalaisuutta ja nuorten sosiaalista vahvistamista sekä parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja.

Nuorisopalvelujen järjestämisestä kunnissamme vastaa sivistyslautakunta. Nuorisopalvelut pyrkivät edistämään lasten ja nuorten hyvinvointia sekä lisäämään heidän vaikuttamismahdollisuuksia. Monipuolista toimintaa järjestetään nuorten vapaa-aikana yhteistyössä muiden nuorten parissa toimivien tahojen mm. seurakunnat ja nuorisojärjestöt kanssa. Seutukunnallista yhteistyötä tehdään mm. erilaisten hankkeiden kautta. Ylitornio ja Kolari ovat Länsirajan ja Tunturi- Lapin kuntien NUKU - hankkeessa. NUKU - hanke pyrkii toteuttamaan hallituksen lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelman kohtia 4, 5 ja 7. Pääpaino on kohdalla 5, jossa todetaan, että "Lapsille ja nuorille on tarpeen antaa mahdollisuus ilmaista luovuutta ja päästä osalliseksi kulttuuristamme ja kulttuuriperinnöstä - perheen asuinpaikasta, sosiaalisesta tai taloudellisesta asemasta riippumatta." (Opetusministeriö, Lapsi- nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2007)

NUKU - hanke järjestää viikonloppukursseja, joihin kaikilla alueen nuorilla on mahdollisuus osallistua, ja joka omalta osaltaan pyrkii innostamaan heitä osallistumaan myös kussakin kunnassa erikseen järjestettävään kansalaisopistojen ja harrastuskerhojen tarjoamaan viikoittaiseen kulttuurinharrastustoimintaan. Nuorten intressien kartoittamiseksi on tehty kysely, jonka pohjalta tapahtumia järjestetään mukana nuorisopalveluja.

Ylitornion kunnassa on hyvä Nuorisotalo, jota on pystytty pitämään suhteellisen hyvin avoinna jopa 6 kertaa viikossa. Talo tunnetaan ja tiedetään varsinaisena monitoimitalona ja tiloilla kävijöiden ikähaarukka onkin taaperosta eläkeläisiin. Ylitornion nuorisotalon hienona erityispiirteenä voisi pitää omaa liikuntasalia, jossa erilaisten pallopelien pelaaminen, diskot ja bändikonsertit on helppoa järjestää. Kolarissa on reilun sadan neliön nuorisotila, joka on avoinna viisi iltaa viikossa. Sivukylien nuorten osalta toimintojen järjestäminen on vaikeaa kylien harvaan asutuksen vuoksi. Paikallisten asukkaiden kanssa on kyetty järjestämään mm. kerhotoimintaa. Nuorisotilat ovat nuorille suunnattuja kokoontumispaikkoja, joissa nuoret voivat tavata ikäisiään ja toimia yhdessä valvotussa ympäristössä. Tilojen käyttäjien iät vaihtelevat ala-asteikäisistä lukio- ja ammattikouluikäisiin. Nuorisotiloilla nuoret kuuntelevat musiikkia, lukevat lehtiä, käyttävät Internetiä ja katselevat televisiota. Pelaaminen on suosittua. Käytössä voi olla pöytäpelejä, biljardi sekä video-, tietokonepelejä. Nuorisotiloilla on myös askarteluvälineitä. Nuorisotyötä tehdään yhä suuremmissa määrin myös verkossa. Kolarin ja Ylitornion kuntien resurssit tehdä verkkonuorisotyötä ovat varsin rajalliset, mutta sosiaalisessa mediassa kumpikin kunta on vahvasti mukana.

Nuorisojärjestöjä tuetaan taloudellisesti ja tavoitteena onkin, että järjestöjä aktivoidaan edelleen toimimaan kunnan alueella. Kolarissa ja Ylitorniolla on aktiivista palokuntanuorten, 4H- nuorten, Partiolaisten toimintaa. Kolarissa toimii Ylläs Partio ja Ylitorniolla Mellan Kiiپیجät. Ylitorniolla toimii aktiivinen poliittinen järjestö Ylitornion Vesaiset, jonka toiminta Kolarissa on lakannut jo 1990- luvun lopulla.

Nuorten osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien lisäämiseksi on olemassa nuorista muodostettu Ylitorniolle nuorisovaltuusto ja Kolarin nuorisoneuvosto. Nuorisoneuvosto/-valtuusto toimii nuorten asioiden edistämiseksi kokoontumalla

säännöllisesti pohtimaan ja järjestämään erilaisia nuorten tapahtumia, matkoja jne. Lapin lääninhallituksen aloitteesta, nykyinen ELY - keskus, kuntien nuorisotoimi on mukana Lapin nuorisotiedotushankkeessa, josta saadaan tietoa ja kehitetään toimintoja yhdessä kuntien kesken. Palvelu tarjoaa tietoa, ohjausta ja neuvontaa niin nuorille, aikuisille kuin nuorisotyöntekijöille. Nuoret voivat vaikuttaa tekemällä aloitteita aloitekanava.fi oman kunnan asioista. Aloitekanavan kautta voi kirjoittaa ideoita kotikunnan kanavaan, kommentoida muiden ajatuksia, äänestää aloitteita – muuttaa siis maailmaa ja seurata koko Suomen Aloitekanavien toimintaa Aloitekanava.fi -etusivulta ja löytää muita vaikuttajia. Paikkakunnilla toimivat myös yläkoulujen ja lukioiden oppilaskunnat.

Koululaisten ja opiskelijoiden kesätyöllistämisyjärjestelmä kunnissamme tehdään yrittäjien ja kuntien hallintokuntien kanssa. Toimintaa tulee jatkaa ja pyrkiä siihen, että mahdollisimman moni nuori saisi kesätyökokemuksen.

Nuorten työpajat ovat alle 29-vuotiaille, työttömille nuorille tarkoitettuja työharjoittelupaikkoja. Nuorten työpajatoiminnan sisällöllinen kehittäminen kuuluu opetusministeriössä nuorisoyksikön toimialaan. Nuorisotyön kannalta työpajat ovat nuorille hyviä paikkoja elämäntaitojen kehittämiseen, aikuistumiseen, yhteisölliseen kasvuun ja työssäoppimiseen.

Työpajojen rahoitus jakautuu opetusministeriön ja työministeriön kesken. Työvoimahallinto ohjaa nuoria työharjoitteluun ja työmarkkinatuella pajaan. Opetusministeriö vastaa pajatoiminnan kehittämisestä ja perusrahoituksesta. Pajojen rahoitus koostuu ylläpitäjän osuudesta, myytävistä palveluista, myyntituloista ja erikseen myönnettävästä tulosperusteisesta avustuksesta. Kolarissa nuorten työpajan on toiminut 13.4.1993 alkaen. Kohderyhmänä ovat heikossa työmarkkina- asemassa (vähintään 50 % alle 29-vuotiaita) ammattikoulutusta, työpaikkaa vaille olevat sekä muut työpajalle ohjattavaksi osoitetut henkilöt.

Työpajatoiminnassa noudatetaan asiakaslähtöistä ja osallistuvaa toimintatapaa. Työpajan toiminta on omien elämähallintataitojen tukemista ja sosiaalista vahvistamista yksilöohjauksen kautta. Elämähallintataitojen parantamiseksi ja valmiuksien lisäämiseksi ohjaus kohdistuu työn tekemiseen, sosiaalisuuteen ja

jatkopolkuvalmiuksiin liittyvien tietojen ja taitojen lisäämiseen. Henkilön ohjaus- ja tukityöhön osallistuvat työpajaohjaaja, Omavalinta Kumppanuus-projektin yksilöohjaaja, henkilökohtainen työvoimaneuvoja ja tarvittaessa myös etsivä nuorisotyöntekijä ja sosiaalityöntekijä.

Työpajatoiminnan tavoitteena on 1) työttömyyden katkaisu, 2) työelämään perehdyttäminen, 3) ammattitaidon edistäminen, 4) työmarkkinakelpoisuuden ja -valmiuksien parantaminen jne. Työpaja jakson aikana on mahdollisuus hankkia tarvittavat työn vaatimat kortit.

Kolarissa on aloittanut työnsä lokakuun alussa etsivä nuorisotyöntekijä. Etsivä nuorisotyö on erityisnuorisotyötä, jonka tavoitteena on olla läsnä nuorten keskuudessa ja tarjota mahdollisuus turvalliseen ja luottamukselliseen aikuiskontaktiin. Etsivä nuorisotyö etsii nuoren kanssa vastauksia nuoren mieltä askarruttaviin kysymyksiin ja auttaa nuorta saavuttamaan tarvitsemansa palvelut. Etsivän työn ensisijaisena tehtävänä on auttaa alle 29-vuotiaita nuoria, jotka ovat koulutuksen tai työmarkkinoiden ulkopuolella tai jotka tarvitsevat tukea saavuttaakseen tarvitsemansa palvelut. Etsivä nuorisotyö tarjoaa nuorelle varhaista tukea, jos nuori sitä itse haluaa. (Liite 3 Etsivän nuorisotyöntekijän esitys) Ylitornion kunta ei tarjoa nuorille tällä hetkellä nuorisotyöpajatoimintaa. Työpaja oli toiminnassa vuosina 2000 - 2004 yhteisprojektina Pellon kunnan kanssa. Projekti oli nimeltään Met - yhdessä. Etsivän nuorisotyön osalta Ylitornion toimintamalli on vielä tällä hetkellä mietinnän alla.

3.7 Seurakunnan lapsi- ja nuorisotyö

Seurakunnan lapsi- ja nuorisotyö on tärkeä osa Kolarin ja Ylitornion kunnissa tapahtuvaa monipuolista lapsi- ja nuorisotyötä. Seurakuntien päiväkerhot, joita pidetään eri puolilla kuntaa, ovat lapsen kasvupaikka, jossa toimitaan yhdessä hänen perheensä kanssa. Kerhossa painottuvat lapsesta välittäminen, lapsuuden ilon kokemukset ja lapsen hengellisen herkkyyden vaaliminen. Päiväkerho rakentaa lapsen kokemusta seurakunnasta, jossa hän tulee kohdatuksi kokonaisvaltaisesti ikäkaudelleen merkityksellisellä tavalla. (www.evl.fi)

Nuorisotyössä vaalitaan kodin ja seurakunnan arvoja, tuetaan lasta, nuorta ja heidän perheitään. Työn tärkein tavoite on Kristuksen rakkauden osoittaminen ja lähimmäisen huomioon ottaminen. Nuorisotyön toimintamuotoja ovat: vierailut kouluilla, kerhot, leirit, retket, nuortenillat, isoskoulutukset. Kolarissa ja Ylitorniolla rippikoulutyö tavoittaa lähes kokonaan ikäluokkansa nuoret.

Pienten kuntien etuudeksi voidaan mainita kunnan ja seurakunnan yhteistyö lapsiin ja nuoriin kohdistuvien palvelujen ja toimintojen järjestämisessä niin koulu, nuoriso- ja sosiaalitoimen kesken. Kolarissa kunta ostaa 25 % nuorisotyöntekijän palveluita seurakunnalta. Ylitorniolla tehdään yhteistyötä seurakunnan kanssa, mutta yhteistyö on Kolarissa osittaisesti yhteisen työntekijän ansiosta luontevaa ja tiiviimpää. Ylitornion kohdalla yhteistyö perustuu pitkälle työntekijöiden keskinäisiin sopimisiin ja yhteistyökuvioiden sovitteluun. Ylitorniolla ei ole mitään pidemmän aikajakson yhteistyösuunnitelmia, vaan tarpeen tullessa otetaan palaveria ja kehitellään toimintoja yhteistyössä. Yhteistyötä tehdään toki virallisissakin yhteyksissä, esimerkkinä Ylitornion kunnan info-ryhmä ja Kolarin mielenterveys- ja päihderyhmä.

3.8 Liikuntatoiminta

Kunnan tulee luoda edellytyksiä kuntalaisten liikunnalle kehittämällä paikallista ja alueellista yhteistyötä sekä terveyttä edistävää liikuntaa, tukemalla kansalaistoimintaa, tarjoamalla liikuntapaikkoja sekä järjestämällä liikuntaa ottaen huomioon myös erityisryhmät (liikuntalaki 1998 § 2)

Lasten ja nuorten liikunnan harrastamista tukemalla voidaan edistää heidän hyvinvointiaan ja luoda edellytyksiä tasapainoiseen kasvuun ja kehitykseen. Aikuisiässä korostuvat erityisesti liikunnan sairauksia ennaltaehkäisevät vaikutukset.

Liikunnan merkitys ns. erityisryhmien toiminta- ja työkyvyn kohentajana sekä psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistäjänä on erittäin merkittävä. Nimestään huolimatta erityisliikunta on ennen kaikkea terveystoimintaa, ja tulevaisuudessa yhä useampi erityisliikkuja saattaa olla muiden mukana aivan tavallisessa liikuntatoiminnassa.

Liikunta on keskeinen osa ihmisten vapaa-aikaa, jolle asetettavat toiveet ja odotukset ovat kasvamassa. Liikunnan kirjo on monipuolistunut: terveys- ja kuntoliikunnan lisäksi puhutaan mm. elämys-, virkistys- ja harrastusliikunnasta. Nykyisten harrastajien lisäksi suuret potentiaaliset harrastajamäärät esimerkiksi uinnissa, kuntosaliharjoittelussa ja hiihdossa (Liikuntatutkimus 2005–2006) luovat paineita myös liikuntapaikkarakentamiselle. Liikuntapaikkarakentamisen ja -verkoston tulisi noudattaa helpon saavutettavuuden.

Ylitorniolla on liikuntasihteeri ja Kolarissa liikunta- ja nuorisihdeeri, joiden toimenkuvaan kuuluu vastata liikuntatoimen kehittämisestä ja ylläpitämisestä sekä siihen liittyvistä hallinnollisista tehtävistä kunnan alueella.

Liikuntapaikkojen määrä ja laatu on Ylitorniolla parempi kuin Kolarissa, Ylitorniolla on kuntotalo, uima- ja jäähalli sekä Ainiovaaran mainiot ladut ovat välittömästi kuntakeskuksen läheisyydessä. Kolarissa uimakoulut ja uimakerhot järjestetään Ruotsin Pajalan uimahallissa, sisäliikuntatapahtumat ovat koulujen liikuntasaleissa. Uusi jäähalli valmistuu Kolariin vuoden 2011 alussa. Hiihtolatuja hoidetaan kuntakeskuksen välittömässä läheisyydessä noin 20 kilometriä, mutta Ylläksen mainiot murtomaaladut ja laskettelurinteet tarjoavat monipuoliset liikuntamahdollisuudet niin kuntalaisille kuin matkailijoillekin.

Kunnissa on myös urheiluseuroja, jotka järjestävät lapsille ja nuorille suunnattua liikuntatoimintaa. Kunnat tukevat seurojen toimintaa taloudellisesti. Seurat ovat jakautuneet lajeittain. Ylitorniolla on 14 ja Kolarissa 11 urheiluseuraa. Seurat toiminnassa suosituimpia harrastekeroja ja tapahtumia järjestetään yleisurheilussa, jääkiekossa ja kaukalopallossa, jalkapallossa, hiihdossa ja suunnistuksessa. Moottoriurheilukerhojen suosio on viime vuosina kasvanut. Urheiluseuran tekemä työ on tärkeää työtä, sillä seurassa myös moni passiivinen lapsi ja nuori liikkuu. Opetusministeriö ja Nuori Suomi ovat yhdessä asiantuntijaryhmien kanssa julkaisseet lasten ja nuorten liikunnan suosituksen. Suosituksen mukaan 7 – 12-vuotiaiden tulisi liikkua 1 – 2 tuntia vuorokaudessa.

Kolarissa liikuntatoimen, koulujen, urheiluseurojen ja kansalaisopiston kesken on tehty ja julkaistu yhteinen toimintakalenteri, josta näkee viikko-ohjelman. Ylitorniolla

tulee vielä kehittää edellä mainittua yhteistyötä. Liikuntatoimen tavoitteena on kehittää monipuolista liikunnanohjausta entistä suunnitelmallisemmaksi, jotta mahdollisimman moni nuori saataisiin aktiivisen liikuntaharrastuksen pariin.

3.9 Kansalaisopisto

Kansalaisopistot ovat paikallisiin ja alueellisiin sivistystarpeisiin pohjautuvia oppilaitoksia, jotka tarjoavat mahdollisuuksia omaehtoiselle oppimiselle ja kansalaisvalmiuksien kehittämiseksi. Vapaan sivistystyön oppilaitokset voivat järjestää myös koulutusta tukevaa tai siihen läheisesti liittyvää kehittämis- ja palvelutoimintaa. (Laki 632 / 21.8.1998 vapaasta sivistystyöstä, § 2 ja 3.)

Kansalaisopiston opiskelu on vapaata sivistystyötä ja siihen saadaan valtionosuutta toteutuneiden tuntien perusteella. Opetus on kaikille avointa. Koulutusvaatimuksia tai ikärajoituksia ei yleensä ole. Poikkeuksena ovat tietyille ikäryhmille suunnatut kurssit ja avoimen yliopiston aineopinnot, joissa edellytetään opiskelua perusopinnoista alkaen.

Kansalaisopistot tarjoavat monipuolista opetusta mm. taide- ja taitoaineissa. Taiteen perusopetusta tarjotaan musiikissa, kuvataiteessa ja käsityössä. Tarkoituksena on kehittää opiskeluvalmiuksia eri taiteenalojen ammattiopinnoissa. Opiskelussa on keskeistä luovan ajattelun ja toiminnan tukeminen, taiteen tekeminen ja sen kokemisen ilo sekä halu, taito, uteliaisuus ja uskallus tulkita taidetta persoonallisesti.

Lapsille ja nuorille suunnattu koulutustarjonta painottuu ilmaisutaidon, liikunnan ja kädentaitojen alueelle. Kädentaitoja voi opiskella taiteen perusopetuksessa, joka on tavoitteellista, vuodesta toiseen etenevää ja edellyttää säännöllistä osallistumista. Taiteen perusopetuksessa tuodaan tutuksi erilaiset materiaalit ja tekniikat kuvataiteista tekstiilitöihin. Musiikin alalla opetusta annetaan erilaisista soittimista (piano, sähköurut, kitara, bändisoittimet), laulusta ja bänditoiminnasta musiikkileikkikouluun (Kolarin opinto-opas 2010 - 2011).

Vapaaehtoinen opiskelu, itsensä kehittäminen ja monipuoliset harrastusmahdollisuudet tukevat hyvin lapsen ja nuoren kasvua ja kehitystä. Näihin

haasteisiin kansalaisopistot pyrkivät vastaamaan monipuolisella koulutustarjonnalla ja ammattitaitoisilla opettajilla.

3.10 Sosiaalityö

Sosiaalityö on osa kunnan sosiaalipalveluja. Sillä tuetaan vaikeuksissa olevia henkilöitä ja perheitä. Asiakastyöstä saatuja kokemuksia ja asiantuntemusta hyödynnetään kunnan suunnittelussa ja päätöksenteossa edistämään kuntalaisten sosiaalista hyvinvointia ja yhteisöjen toimivuutta (Sos. ja terveysministeriö 3/2010).

Sosiaalityöllä tarkoitetaan sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön suorittamaa ohjausta, neuvontaa ja sosiaalisten ongelmien selvittämistä sekä muita tukitoimia, jotka ylläpitävät ja edistävät yksilöiden ja perheen turvallisuutta ja suoriutumista sekä yhteisöjen toimivuutta. (Sosiaalihuoltolaki 18 §) Sosiaalityötä toteutetaan yksilö-, perhe- ja yhdyskuntatyönä sekä hallinnollisena sosiaalityönä ja muin tarpeellisin menetelmin (Sosiaalihuoltoasetus 7§)

Sosiaalityössä korostuu psykososiaalinen työ, asiakkaan tai perheen psykososiaalisten ongelmien selvittely. Ongelmien ratkaiseminen, tai ainakin niiden jonkinasteinen lievittäminen on siis keskeisessä roolissa. Tämä vaatii alalla työskentelevältä henkilöltä kykyä ja taitoa havaita ja käsitteellistää ongelmat. Sosiaalityöntekijän rooli on suuri, varsinkin sellaisissa tapauksissa joissa asiakkaalla on useita ongelmia yhtä aikaa ja koko elämä voi olla eräänlaisessa umpisolmussa. Tällöin sosiaalityöntekijän rooli on toimia tilanteen tai ongelman määrittäjänä ja ratkaisijana, laaja-alaista ammattilaisten verkostoa hyödyntäen. Sosiaalityöntekijöiden työn kuvaan kuuluvat – enemmän kuin muiden sosiaalialan ammattilaisten - väliintulot, interventiot, heikomman osapuolen puolesta. Tehtävänä on siis ennen muuta ”normaalisuuteen palauttaminen”, ei niinkään sen ylläpito, joka taas on huolenpidosta ja kasvatuksesta vastaavien tehtävä. Sosiaalityössä pyritään siis palauttamaan elämän hallintaa, muissa sosiaalialan ammateissa pikemminkin ylläpitämään sitä. (Hämäläinen J, Niemelä P, Sosiaalialan etiikka, 1993)

Yksilökohtaisessa sosiaalityössä sosiaalityöntekijät neuvovat ja ohjaavat asiakkaitaan, selvittävät asiakkaiden kanssa heidän ongelmiaan sekä järjestävät

viranomaisverkostoissa muita tarvittavia tukitoimia, jotka ylläpitävät ja edistävät henkilön ja perheen turvallisuutta ja suoriutumista.

Yhteisötyöllä ehkäistään sosiaalisten ongelmien syntymistä yhteisöissä sekä vahvistetaan ihmisten vaikutusmahdollisuuksia ja osallisuutta lähiyhteisöjensä kehittämiseen. Yhteisötyössä sosiaalityöntekijät ja muut sosiaalialan ammattilaiset auttavat yksittäisiä henkilöitä ja ryhmiä lisäämään yhteisöjensä hyvinvointia ja luomaan verkostoja yhteisön jäsenten ja eri hallinnonalojen virkamiesten sekä järjestöjen ja muiden tahojen kesken.

Sosiaalipäivystys vastaa kiireelliseen sosiaaliseen avuntarpeeseen kaikkina vuorokauden aikoina ja viikonpäivinä. Kiireellisen avun tarpeessa voi olla hoivaa vaille jäänyt lapsi, nuori ongelmineen tai vanhus, jonka kunto heikkenee äkillisesti, tai päihteiden käytön vuoksi nopeasti hoitoa tarvitseva. Vaara- ja uhkatilanteissa sekä onnettomuuksissa voidaan tarvita sosiaalipalveluja kiireellisesti.

Kuntien sosiaaliviranomaiset ovat laatineet normaaliajan häiriö- ja hätätilanteita varten valmiussuunnitelmat, joiden mukaan erilaiset ensihuollolliset ja psykososiaaliset tukipalvelut on järjestetty. Kouluilla, päivähoidolla ja muilla toimipisteillä sekä ympärivuorokautisesti avoinna olevilla yksiköillä on turvallisuussuunnitelmat ja usein myös erityiset kriisityön suunnitelmat.

Kolarissa perhetyöntekijä toimii sosiaalitoimen alaisuudessa, mutta osa hänen työpanoksestaan annetaan neuvolan lisäksi päiväkotien ja koulujen käyttöön. Perhetyöntekijä osallistuu päiväkotien palavereihin yhdessä psykologin, sosiaalityöntekijän ja neuvolan terveydenhoitajan kanssa. Perhetyöntekijä osallistuu myös viikoittain kokoontuvaan moni ammatilliseen ”torstai-tiimiin” ja jatkotimiin yhdessä mielenterveystoimen työntekijöiden, kouluterveydenhoitajan ja sosiaalityöntekijöiden kanssa.

Moniammatillisen työn tarkoituksena on, että perhetyöntekijä pääsee kuulemaan muiden toimijoiden näkemyksiä perheistä, joissa työskentelee ja voi itse välittää tietoa perheistä muille. Perhetyöntekijän rooli on monessa kohdassa olla tiedonvälittäjänä ja toisaalta tasapainoilla perheen tukijan ja tiedonvälittäjän roolissa. Kaikessa yhteistoiminnassa tavoitteena on perheen hyvinvoinnin lisääminen ja vain

sellaisten asioiden käsitteleminen, jotka on yhdessä perheen kanssa sovittu tai joista pitää lastensuojelullisesta huolesta johtuen olla yhteydessä muihin työntekijöihin.

Perhetyön tavoitteena on tarjota lapsiperheille lapsilähtöisiä, perhettä tukevia ja perhekokonaisuuden toimivuutta vahvistavia palveluita perheen kotona tai perheen muussa arkiympäristössä. Perhetyötä tehdään yhteistyössä sosiaali- ja terveystoimen ja sivistystoimen kanssa. Sosiaalitoimen perhetyöntekijä tekee korjaavaa, ennaltaehkäisevää ja ennakoivaa perhetyötä. Tavoitteena on perheiden elämänhallinnan ja omien voimavarojen käyttöönoton tukeminen sekä arjessa selviytymisen vahvistaminen.

3.11 Lasten ja nuorten mielenterveyspalvelut

Lapsen tai nuoren käyttäessä mielenterveyspalveluja, tulee hoitavan yksikön huolehtia, potilaan huoltajan tai muun laillisen edustajan suostumuksella taikka jos potilas ikänsä ja kehitystasonsa perusteella kykenee itse päättämään hoidostaan, hänen suostumuksellaan, että potilaan hoidon siirtyessä uuteen yksikköön, tällä uudella yksiköllä on käytettävissään jatkohoidon toteuttamisen kannalta kaikki tarpeelliset tiedot (28.12.2000/1282).

Lasten ja nuorten sekä heidän perheidensä mielenterveyspalveluista vastaa mielenterveystoimisto. Lasten, nuorten ja perheiden psyykkisen hyvinvoinnin turvaamisessa tärkeää on varhainen puuttuminen. Tähän pyritään moniammatillisten palaverien avulla, joita ovat mm. lastenneuvolan järjestämät päivähoitopalaverit ja koulujen järjestämät oppilashuoltopalaverit. Sosiaalitoimen kanssa tehdään jatkuvaa yhteistyötä yhteisten palaverien ja yhteisten asiakastapaamisten merkeissä. Myös sosiaalityössä tuetaan lasten ja perheiden myönteistä kehitystä järjestämällä ohjausta, neuvontaa ja muuta asiantuntija-apua ihmissuhteisiin, perhe-elämään ja lasten kasvatukseen liittyvissä kysymyksissä.

Huolen herätessä toimitaan välittömästi yhteistyössä perheen kanssa ja suunnitellaan yhdessä tarpeenmukainen tuki. Se työntekijä, jolla huoli herää, ottaa asian puheeksi verkoston kokoamiseksi. Verkostoon voi kuulua neuvolan,

päivähoidon, koulun, lastensuojelun ja/tai nuorisotoimen edustajia. Mukaan pyydetään mielenterveystoimistosta joko psykologi tai psykiatrinen sairaanhoitaja. Pääsääntöisesti kaikki alle kouluikäiset ja alakouluikäiset kuuluvat psyykkisen hyvinvoinnin ongelmissaan psykologille. Nuoruusikäiset ohjautuvat tilanteen mukaan joko psykologille tai psykiatrisille sairaanhoitajille.

Tavoitteena on vahvistaa ihmisten omia voimavaroja ja psyykkistä hyvinvointia sekä saada heidät itse toimimaan aktiivisesti omissa asioissaan. Lapsia, nuoria ja perheitä pyritään tukemaan kokonaisvaltaisesti. Tärkeää on itsetuntoon, psyykkiseen terveyteen, sosiaaliseen selviytymiseen ja motivaatioon vaikuttaminen. Perheiden voimavaroja ja toimintakykyä tuetaan myös konkreettisella psykososiaalisella avulla, kuten kehittyvällä perhetyöllä.

Keskeiset periaatteet työssä ovat moniammatillisuus, perhekeskeisyys, voimavarakeskeisyys, ennaltaehkäisevä työote sekä yksilö-, ryhmä- ja verkostotyöotteiden joustava käyttö. Työmuotoja ovat mm. ohjaus ja neuvonta, Toimiva lapsi- & perhe -menetelmät (THL), terapeuttiset keskustelut, tukea antavat terapiat sekä vertais- ja pienryhmätoiminnan organisointi ja vetäminen.

Lasten, nuorten ja perheiden kanssa tehtävän työn lisäksi tavoitteena on edistää yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa päivähoito- ja kouluyhteisöjen hyvinvointia ja turvallisuutta. Ennaltaehkäisevää mielenterveystyötä on psyykkisen hyvinvoinnin näkökulman mukaan tuominen erilaisiin toimintoihin ja hankkeisiin, jotka vaikuttavat kuntalaisten elämään. Sitä on myös omasta työstä tiedottaminen avun hakemiskynnyksen madaltamiseksi. Tätä työtä tehdään mm. osallistumalla vanhempainiltoihin ja muihin lapsille, nuorille ja perheille tarkoitettuihin tapahtumiin. Tavoitteena on kehittää jatkuvasti yhteisiä toimintamalleja yli hallintokuntarajojen sekä kouluttautua entistä paremmiksi lasten ja nuorten psykososiaalisten ongelmien ammattilaiseksi.

4 YKSILÖ- JA PERHEKOHTAINEN LASTENSUOJELU KOLARISSA JA YLITORNIOLLA

4.1 Lastensuojeluilmoitukset

Ilmoituksen voi tehdä silloin kun havaitsee tai saa tietää sellaisia seikkoja, joiden vuoksi lapsen lastensuojelun tarve on syytä selvittää. Kyseessä on siis henkilön oma arvio tarpeesta selvittää lapsen lastensuojelun tarve. Ilmoituksen tekemisen ja lastensuojelutarpeen selvittämisen taustalla voi olla hyvin erilaisia seikkoja, jotka liittyvät lapsen hoidon ja huolenpidon tarpeeseen, kehitystä vaarantaviin olosuhteisiin tai lapsen omaan käyttäytymiseen.

Ilmoituksen syynä voi olla esimerkiksi lapsen tarpeiden laiminlyönti, lapsen heitteillejättö, lapsen pahoinpitely tai seksuaalinen hyväksikäyttö tai niiden epäily tai uhka. Ilmoituksen aiheena saattaa olla myös se, että lapsen hoidossa tai huolenpidossa havaitaan muutoin puutteita tai osaamattomuutta, joka vaarantaa lapsen hyvinvointia. Ilmoituksen syynä voi olla lapsesta huolehtivan aikuisen päihde- tai mielenterveysongelmat, jaksamattomuus tai oman hoidon laiminlyöminen tai myös arjen tukiverkon puuttuminen silloin, kun se saattaa vaarantaa lapsen hyvinvointia. Lisäksi ilmoituksen aiheena voivat olla lapsen oma päihteiden käyttö, mielenterveyden ongelma, rikoksilla oireilu tai lapsen itsetuhoisuus. Muu lapsen kehitystä vaarantava olosuhde voi olla esimerkiksi lapsen kehitykseen todennäköisesti vaikuttavat vanhemman ja lapsen väliset vakavat vuorovaikutusongelmat, jatkuva koulunkäynnin laiminlyöminen sekä tilanne, jossa lapsi joutuu kantamaan ikätasoonsa nähden suhteetonta vastuuta perheen arjesta esimerkiksi vanhemman sairauden vuoksi. Joissakin tilanteissa myös perheen erittäin heikko taloudellinen tilanne saattaa vaarantaa lapsen huolenpitoa tai kehitystä, jolloin lapsen tilannetta parannetaan antamalla taloudellista tukea esimerkiksi lastensuojelullisin perustein. Ilmoitus tulisi tehdä myös havaittaessa edellä lueteltujen lisäksi muita vastaavia syitä, joiden vuoksi lapsen lastensuojelun tarve on syytä selvittää. Jos on epävarma siitä, tulisiko tietyissä tilanteissa tehdä lastensuojeluilmoitus, voi kysyä neuvoa kunnan lastensuojeluviranomaiselta ilmaisematta lapsen henkilöllisyyttä.

Tärkeintä on, että ilmoitus tehdään viipymättä. Sen arviointi johtaako ilmoitus kiireellisiin toimenpiteisiin, kuuluu sosiaalihuollon ammattilaisille. Ilmoitusvelvollisilla ei ole lain mukaan harkintavaltaa, jonka perusteella he olisivat oikeutettuja siirtämään lastensuojeluilmoituksen tekemistä sen vuoksi, että itse arvioivat, ettei ilmoitus todennäköisesti tule johtamaan välittömiin lastensuojelutoimenpiteisiin, esim. kiireelliseen sijoitukseen. Ilmoituksen voi tehdä puhelimitse tai kirjallisesti tai käymällä virastossa henkilökohtaisesti, joissakin paikoissa myös sähköpostilla. Ilmoitukset tulee ensisijaisesti tehdä omalla nimellä. Jos ilmoituksen tekijä on tiedossa, on hänen nimensä ja mahdollinen ilmoitusvelvollisuuden perustana oleva tehtävänsä tai virka-asemansa kirjattava lastensuojeluilmoitusten rekisteriin. (Taskinen Sirpa, Lastensuojelulaki (417/2007) Soveltamisopas)

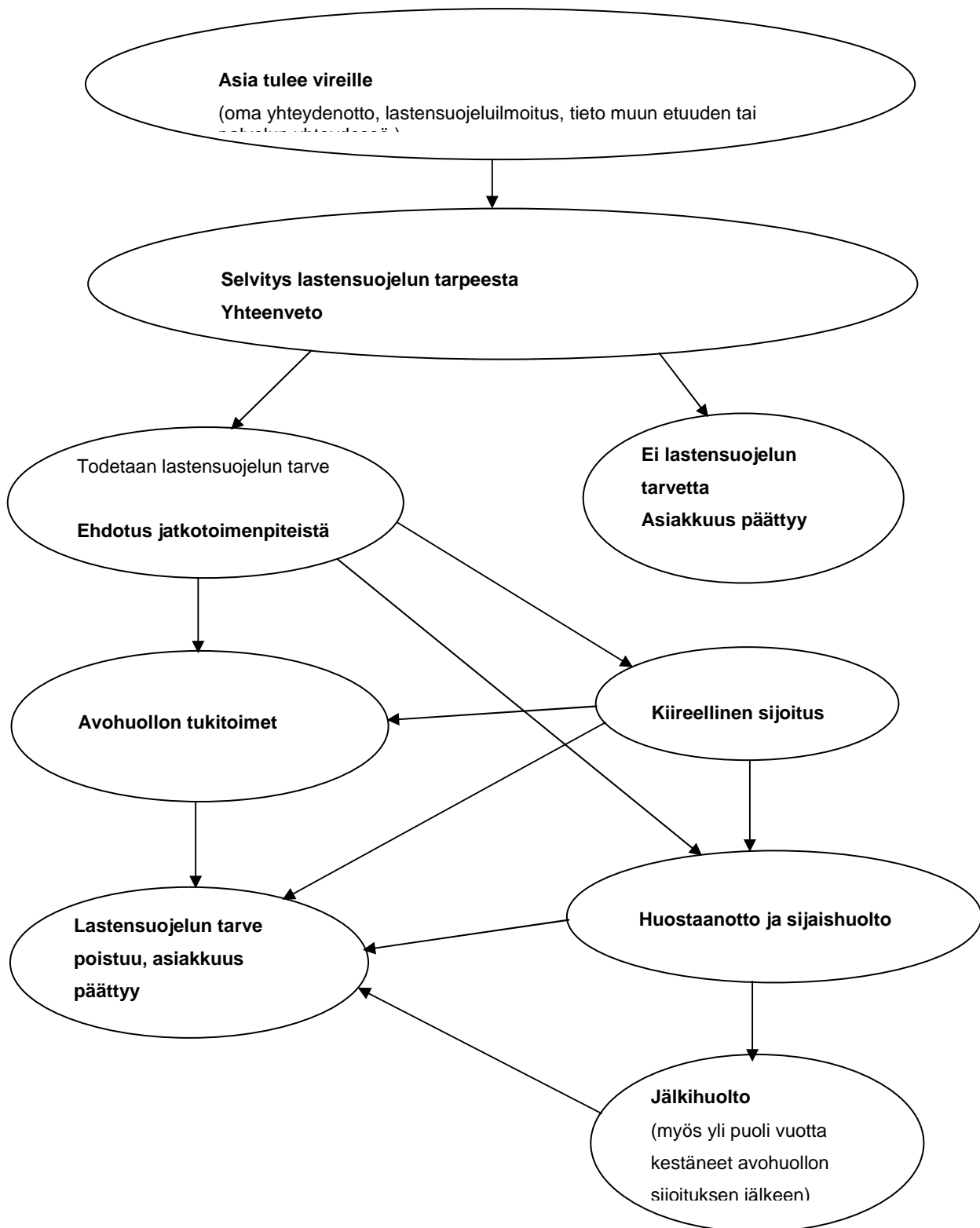
Perheellä ja lapsella on pääsääntöisesti oikeus tietää, kuka on tehnyt lastensuojeluilmoituksen. Jos ilmoittaja on viranomainen, on tämän viranomaistahon kysyttäessä kerrottava perheelle. Yksittäistapauksissa joudutaan kuitenkin ratkaisemaan, annetaanko tieto ilmoituksen tekijästä perheelle tai lapselle. Tapauskohtaisen kokonaisharkinnan perusteella on mahdollista suojata ilmoituksen tekijän henkilöllisyys julkisuuslain (11§ 2 mom.) mukaan. On esimerkiksi tilanteita, joissa henkilöllisyyden paljastuminen olisi vastoin lapsen etua, muuta erittäin tärkeää yksityistä tai erittäin tärkeää yleistä etua. Esimerkkinä voitaisiin ottaa tilanne, jossa ilmoituksen tekijä on lähisukulainen kuten isovanhempi. Tällöisessä tapauksessa henkilöllisyyden paljastuminen voisi johtaa lapselle tärkeän ihmissuhteen katkeamiseen. (Taskinen Sirpa, Lastensuojelulaki (417/2007) Soveltamisopas)

Lastensuojeluilmoituksen tekemistä ei voi viivästyttää tai jättää tekemättä sillä perusteella, että arvioi jonkun muun tahon jo tehneen samasta asiasta ilmoituksen. Toisen tahon ilmoitusvelvollisuus ei poista omaa ilmoitusvelvollisuutta. Usean tahon kautta saadut tiedot auttavat sosiaalitoimea muodostamaan asiasta kokonaiskuvan. Ilmoitusten kautta sosiaalitoimi saa myös tarvittavat yhteystiedot tietojen mahdollista tarkistamista varten. Ilmoitusvelvollisuutta ei myöskään poista se, että ilmoitusvelvollinen taho tietää varmuudella, että kyseinen lapsi tai perhe on jo lastensuojelun asiakkaana. Ilmoitus ei tällöin käynnistä uuden lastensuojelutarpeen arvion tekemistä, mutta se voi johtaa asiakkaan tilanteen uudelleen arviointiin ja

mahdollisesti kiireellisesti toteutettaviin toimenpiteisiin. Sen sijaan tietoja, jotka ovat jo käyneet ilmi yhteisessä verkostopalaverissa tms., ei tarvitse erikseen ilmoittaa lastensuojeluun.

Vuonna 2008 Ylitorniolla tehtiin 85 lastensuojeluilmoitusta. Vuonna 2009 vastaava luku oli 63. Vuonna 2010 lastensuojeluilmoituksia oli tehty 8.9.2010 mennessä 45 kappaletta. Kolarissa lastensuojeluilmoituksia tehtiin syyskuun loppuun 2010 mennessä 52, kun vastaava luku edellisinä vuosina oli 20 – 30 ilmoituksen välillä. Kolarissa lastensuojeluilmoitusten määrä on kasvanut uuden lain myötä. Kaikkiin ilmoituksiin reagoidaan sosiaalityössä. Jatkotoimenpiteisiin vaikuttaa asian vakavuus. Kaikissa tapauksissa asian selvittämistä lastensuojelun toimenpiteenä ei ollut syytä jatkaa. (Ylitornion kunnan ja Kolarin kunnan sosiaalitoimi)

Lastensuojelun asiakasprosessi

Kuvio 1. Lastensuojelun asiakasprosessi

4.2 Lastensuojelutarpeen selvitys

Lastensuojelulain mukaan lastensuojelutarpeen selvitys on aloitettava seitsemän päivän kuluessa lastensuojeluilmoituksen saapumisesta, mikäli ilmoitusta ei voida todeta ilmeisen tarpeettomaksi.

Lastensuojelulaki velvoittaa lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tekemään selvityksen lapsen tilanteesta kyseessä olevien olosuhteiden edellyttämässä laajuudessa.

Lastensuojeluasia tulee vireille hakemuksesta, lastensuojeluilmoituksen vastaanottamisesta tai kun sosiaalityöntekijä muuta kautta on saanut tietää lastensuojelutarpeesta. Vuonna 2008 selvityksiä oli kirjattu tehdyksi kahdeksan. Vuonna 2009 selvityksiä oli kirjattu tehdyn 17. Vuonna 2010 8.9.2010 mennessä selvityksiä oli Ylitorniolla kirjattu 14 ja Kolarissa seitsemän.

4.3 Avohuolto

Ylitorniolla lastensuojelun avohuollon 0-17v. piirissä vuonna 2008 oli 29 lasta ja vuonna 2009 29 lasta.. Tällä hetkellä 8.9.2010, lastensuojelun avohoidon piirissä on 27 lasta ja näyttää lisääntyvän menossa olevien selvitysten valossa. Kolarissa lastensuojelun avohuollon piirissä oli vuonna 2009 0-17 -vuotiaita yhteensä 23 lasta, joka näyttää vain tänä vuonna kasvavan. (Kolarin ja Ylitornion sosiaalitoimen tilastot)

4.4 Sijaishuolto

Lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan huostaan otetun, kiireellisesti sijoitetun tai lain 83 §:ssä tarkoitetun väliaikais määräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella.

Lapsen sijaishuolto voidaan järjestää perhehoitona, laitoshuoltona taikka muulla lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla (12.2.2010, 83).

Lapsi on otettava huostaan ja hänelle on järjestettävä sijaishuolto, jos puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kodin olosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä. Myös jos lapsi itse vaarantaa omaa terveyttään tai kehitystään, esimerkiksi käyttämällä päihteitä tai tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon. Jos avohuollon tukitoimet eivät ole tarkoituksenmukaisia tai mahdollisia, taikka jos ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi ja jos sijaishuollon arvioidaan olevan lapsen edun mukaista. Ylitorniolla ja Kolarissa oli kuusi lasta huostaanotossa (6.10.2010) ja Ylitorniolla oli viisi lasta jälkihuollossa.

5 LASTENSUOJELUUN VARATTAVAT VOIMAVARAT

Lasten ja nuorten hyvinvointi perustuu kaikkien hallintokuntien yhteiseen työhön hyvinvoinnin edistämiseksi.

Neuvolan, kouluterveydenhuollon sekä päivähoidon työntekijät ovat avainasemassa ennaltaehkäisevässä lastensuojelutyössä, sillä niiden kautta tavoitetaan lähes kaikki lapset, nuoret ja heidän perheensä. Tavoitteena on lasten ja nuorten sekä perheiden psyykkisen, fyysisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin parantaminen, varsinkin erityistä tukea tarvitsevilla perheillä. Siksi onkin tärkeää vahvistaa, että vanhemmat saavat riittävästi tukea lasten kasvattamisessa ja hoitamisessa. Jokaisen lapsen suotuisaan kehitykseen kuuluvat läheiset ihmissuhteet, yhteenkuuluvuuden tunne, pysyvyys, ennustettavuus, vastuullisuus ja turvallisuus.

5.1 Huomioita kuntiemme lasten ja nuorten hyvinvoinnista

Kolarin ja Ylitornion lasten ja nuorten hyvinvoinnin tilan selvittämiseksi keskusteltiin yhteistyötahojen kanssa lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnista. Alla on yhteenvetotaulukko esille nousseista aiheista.

Hyvinvoinnin kannalta myönteisesti muuttuneet asiat / Kunnossa olevat asiat	Hyvinvoinnin kannalta negatiivisesti muuttuneet asiat / Parannettavat asiat
☐ Moniammatilliset työtavat, tiimityöskentely ja erilaiset työmuodot ovat kehittyneet.	☐ Nuorten yksinäisyys/kaverittomuus on lisääntynyt.

<ul style="list-style-type: none"> ☐ Verkostomaisia työtapoja on tullut lisää, mm. etsivä nuorisotyö, työpajatoiminta, yli kuntarajojen tapahtuva yhteistyö ja yhteiset hankkeet ☐ Erityistä tukea tarvitsevien lasten tarpeet tunnistetaan, mm. päivähoitossa varhainen puuttuminen ☐ Tiedottaminen, tiedonkulku ja avoimuus ovat lisääntyneet. Oppilashuoltoryhmätyöskentely ☐ Yhteistyö on lisääntynyt. ☐ Huoltajien mukanaolo lasten ongelmien ratkaisussa on lisääntynyt. ☐ Erilaiset tukitoimenpiteet ovat lisääntyneet lasten ja nuorten palveluissa, mm. etsivätyö ja perhetyö ☐ Kuntien tarjoamat urheilu- ja liikuntamahdollisuudet ovat hyvät. Hyvät luontaiset toimintaympäristöt. ☐ Kunnan turvallisuustilanne on hyvä. Kuntien yhteinen turvallisuussuunnitelma 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Käytöstävät, vuorovaikutustaidot, vastuunottokyky ja kärsivällisyys ovat muuttuneet negatiiviseen suuntaan. ☐ Ilkivaltaa esiintyy edelleen, roskaaminen. ☐ Pettymysten kohtaaminen ja arjen sietokyky ovat heikentyneet.. ☐ Vanhempien vastuunottamiseen tukea lisää ☐ Lapsilla on pitkät hoitopäivät. ☐ Media, pelit ja televisio ovat saaneet suuren roolin lasten elämässä. ☐ Terveystottumuksissa on korjattavaa ☐ Sosiaalihuollon asiakkuus perityvää ☐ Yhteiskunnan sääntöihin sopeutuminen heikentynyt
---	--

Kuvio 2. Hyvinvoinnin muutokset

Haasteet lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukemiseksi ovat monet. Haasteet liittyvät mm. vanhemmuuteen, lasten ja vanhempien keskinäiseen vuorovaikutukseen, kodin ja koulun/päivähoidon keskinäiseen vuorovaikutukseen sekä nettimaailman vaaroihin.

Moniammatillinen yhteistyö ja tiedonkulku ovat positiivisesti lisääntyneet, mutta niitä on edelleenkin kehitettävä. Harrastusmahdollisuudet ja kuntien turvallisuus ovat hyvät.

5.2 Lasten ja nuorten hyvinvointiin varattavat voimavarat

Lastensuojelulain mukaan lasten ja nuorten tukemiseksi on voimavaroja varattava mm. seuraavan kehittämissuunnitelman mukaan:

Tavoite	Ehdotus	Vastuutaho	Arviointi/seuranta
Osallisuuden lisääminen	<p>Toimitaan varhain ja avoimesti kuntalaisen kanssa. (mm. Aloitekanava)</p> <p>Toimitaan palveluissa vuorovaikutteisesti kuntalaisen kanssa. Tuetaan vanhemmuutta etsimällä dialogisia tapoja esim. päivähoidon ja koulujen vanhempainiltoja kehittämällä.</p> <p>Kehitetään nuorten yhteistoimintaa esim. toimivat oppilaskunnat ja nuorisovaltuusto.</p> <p>Kehitetään yhteistyötä eri yhteisöjen kanssa.</p>	Sivistystoimen, sosiaali- ja terveystoimen toimialat, yhdistykset	<p>Seurantaryhmänä ennaltaehkäisevän työn poikkihallinnollinen ohjausryhmä, vuosittain lautakunnat ja neljän vuoden välein valtuusto</p> <p>Arviointia tehdään: indikaattoreilla, henkilöstö-, kuntakyselyillä, henkilöstön kehittämissuunnitelmuilla</p>
Lasta autetaan omassa toimintaympäristössään	<p>Kehitetään hyviä käytäntöjä palvelusta toiseen siirtymiseen nivelvaiheessa. (Timeout-tuki, toiselle asteelle siirtymisen selkeyttäminen)</p> <p>Kehitetään oppilashuollon toimintatapaa</p> <p>Tuetaan kolmannen sektorin toimintaa lasten ja nuorten hyväksi tehtävässä työssä. (Järjestötuki)</p> <p>Luodaan nuorille</p>	Sivistystoimen, sosiaali- ja terveystoimen toimiala, yhdistykset	<p>Seurantaryhmänä ennaltaehkäisevän työn poikkihavainnollinen ohjausryhmä, vuosittain lautakunnat ja neljän vuoden välein valtuusto</p> <p>Arviointia tehdään: indikaattoreilla, henkilöstö-, kuntakyselyillä, asiakastytytyväisyyskyselyillä, henkilöstön kehittämissuunnitelmuilla.</p>

	<p>tarkoitettuja matalan kynnyksen paikkoja.</p> <p>Kehitetään lapsiperheiden kotipalvelua, (perhetyöntekijä, sos. työntekijä, kotipalvelu, kolmas sektori).</p> <p>Turvataan nuorille monipuoliset vapaa-ajan mahdollisuudet. Kunta</p> <p>Puututaan kiusaamiseen välittömästi ja otetaan vanhemmat mukaan kiusaamistilanteiden selvittelyyn. Ollaan mukana valtakunnallisessa kiusaamista ehkäisevässä "Kiva koulu-toiminnassa".</p> <p>Luodaan hyvät käytännöt moniammatillisen yhteistyön varhaiskasvatuksen arjessa.</p> <p>Kehitetään oman kunnan mielenterveys- ja päihdepalveluita (Strategia).</p>		
Toimivien peruspalveluiden turvaaminen	<p>Turvataan pätevän henkilöstön saanti, pysyminen ja työhyvinvointi (hyvinvointistrategia).</p> <p>Kehitetään toimintatapoja sujuviksi.</p> <p>Turvataan resurssit esim. toimiva yleisopetus, ryhmäkoot, mitoitukset, monipuoliset varhaiskasvatuspalvelut, asiakasmäärä/työntekijä.</p>	Kaikki toimialat	Seurantaryhmänä ennaltaehkäisevän työn poikkihavainnollinen ohjausryhmä, vuosittain lautakunnat ja neljän vuoden välein valtuusto Arviointia tehdään: indikaattoreilla, henkilöstö-, kuntakyselyillä, asiakastyytyväisyyskyselyillä, henkilöstön kehittämiskeskusteluilla.
Turvallinen ja viihtyisä	Kehitetään yhteistyötä julkisessa	Elinkeino- ja ympäristötoi-	Seurantaryhmänä ennaltaehkäisevän työn

asuinympäristö	rakentamisessa ja aluesuunnittelussa eri toimialojen välillä. Kehitetään yhteistyössä joukkoliikennettä (Sivukylien kuljetuspalvelu).	men toimiala, sivistystoimen toimiala, yhdistykset	poikkihavainnollinen ohjausryhmä, vuosittain lautakunnat ja neljän vuoden välein valtuusto Arviointia tehdään: indikaattoreilla, henkilöstö-, kuntakyselyillä, asiakastytyväisyyskyselyillä, henkilöstön kehittämiskeskusteluilla.
Lastensuojelun avopalveluiden suhteellinen osuus lisääntyy	Painotetaan avopalveluun varattuja resursseja suunnittelussa.	Sosiaali- ja terveystoimen toimiala	Seurantaryhmänä ennaltaehkäisevän työn poikkihavainnollinen ohjausryhmä, vuosittain lautakunnat ja neljän vuoden välein valtuusto Arviointia tehdään: indikaattoreilla, henkilöstö-, kuntakyselyillä, asiakastytyväisyyskyselyillä, henkilöstön kehittämiskeskusteluilla.

Kuvio 3. Voimavarat

6 SUUNNITELMAN TOTEUTTAMINEN JA SEURANTA

Kunnanvaltuuston hyväksymän suunnitelman käytännön toteutuksesta vastaavat Ylitorniolla perusturva- ja sivistyslautakunta ja Kolarissa sosiaali- ja terveyslautakunta ja sivistyslautakunta, jotka delegoivat tehtävät viranhaltijoille. Suunnitelman toteutusta seuraa suunnitelman valmistelusta vastannut asiantuntijatyöryhmä.

Suunnitelmaa päivitetään talousarviokäsittelyn yhteydessä vuosittain. Tarkistettu suunnitelma viedään kokonaisuudessaan valtuuston hyväksyttäväksi.

POHDINTA

Opinnäytetyön tekeminen on ollut opiskelussa keskustelun aiheena koulutuksen alusta alkaen. Opinnäytetyön aihe tuli esille kunnalle tulevan velvoitteen pohjalta. Kuntien on yksin tai yhdessä toisten kuntien kanssa laadittava lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma. Kolarissa kunnanhallitus valitsi suunnitelman tekemiseen moniammatillisen työryhmän, jossa Eeva-Liisalle ehdotettiin hyvinvointisuunnitelman tekeminen opinnäytetyönä. Koska hyvinvointisuunnitelman laatiminen oli ajankohtainen tehtävä myös Ylitorniolle, otti Samikin itselleen opinnäytetyön aiheeksi hyvinvointisuunnitelman laatimisen kuntaan. Keväällä 2010 päätimme tehdä opinnäytetyön yhdessä. Yhdessä tekeminenhän tuo omat haasteensa mukanaan. Kummallakin on sama päämäärä, mutta toimintatavat voivat olla erilaiset. Onneksemme tunnemme toisemme jo entuudestaan, joten huumoria on voitu käyttää työtä tehdessämme.

Aluksi kartoitimme tilastojen ja tulosten pohjalta Kolarin ja Ylitornion nuorten hyvinvoinnin tilaa. Käytimme työssämme tilastokeskuksen ja Sotkanetin tuottamia indikaattoreita. Kolarin ja Ylitornion kunnat ovat mukana myös kouluterveyskyselyssä ja hankkineet niiden tulokset kuntien käytettäväksi, joten niiden pohjalta saimme tietoja kuntien tuloksista ja vertailukohteita kuntien kesken. Moniammatillisissa yhteisöpalavereissa, joissa mukana oli sivistysosastolla johtava rehtori ja nuorisotyöntekijä, sosiaali- ja terveysosastolla johtava sosiaalityöntekijä ja päivähoidon johtaja, kartoitimme lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan tulevia kunnille tärkeitä asioita. Aihe osoittautui kiinnostavaksi, mutta erittäin laajaksi tehtäväksi. Onhan kysymyksessä lasten hyvinvoinnin tila äitiysneuvolasta nuoriin aikuisiin. Hyvinvointi Ankkurit hankkeen loppuseminaarissa nuorille osoitettujen hyvinvoinnin kyselyn tuloksista ja yhteistyötahojen kanssa keskusteluissa tuli mieleen seuraavat kysymykset: Kenelle kuuluu vastuu lasten ja nuorten hyvinvoinnista ja mitä se hyvinvointi oikeastaan on? Ainahan puhutaan vain ongelmista ja tutkimuksissa viitataan negatiivisiin asioihin.

Eettistä osaamista olemme päässeet kokemaan konkreettisesti kohdatessamme yli hallintokuntarajojen toimivia työntekijöitä, Sosiaali- ja terveystoimessa, terveydenhoitajia, päiväkodin johtajan, sosiaalityöntekijät, psykologin ja perhetyöntekijän. Sivistystoimesta opinnäytetyötä tehdessämme olemme tavanneet

koulujen johtajia, johtavan rehtorin, oppilaanohjaajan sekä kolmannen sektorin työntekijöitä, kuten seurankunnan nuorisotyöntekijän ja lastenohjaajan. Tällaisen moniammatillisen porukan tapaaminen on tuottanut vaikeuksia yhteisten aikataulujen sovittamista muiden kiireiden keskellä. Pienen kunnan etuna on se, että työntekijät ovat entuudestaan tuttuja, ja yhteistyö on helpompi aloittaa ja monelta osin jatkaa vanhaa hyvää käytäntöä.

Olemme molemmat koulutukseltaan nuorisotyöntekijöitä, joten lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tekeminen tahtoi painottua aluksi nuoriin. Kouluterveyskyselyt tehdään yläkoulun 8. – 9. luokan oppilaille, joten niiden tuloksia peilaten lapset tahtoivat jäädä huonolle huomiolle. Uuteen lastensuojelulakiin on tullut uusia velvoitteita työntekijöitä kohtaan, joten sitä tulkiten aloimme pohtia myös molemmat oman kuntamme lasten tilannetta. Eeva-Liisalla oli ehkä helpompi käsitellä oman kunnan lasten ja nuorten ”arkielämää”, koska hän on lähes koko ikänsä elänyt ja asunut Kolarin kunnassa. Sami taas kulkee työssä Ylitorniolla, mutta asuu Torniossa, joten hän ei vapaa-aikana tavoita eikä ole katsomassa lasten ja nuorten touhuja.

Tutkimusten tavoitteina oli saada tietoa kuntien lasten ja nuorten kasvuoloja ja hyvinvoinnin tilaa kartoittamalla elinympäristöä, elinoloja ja taloudellista toimeentuloa. Tutkimusten tulosten perusteella lasten ja nuorten hyvinvoinnintilassa ei ollut kuntien välillä ollut suuria eroja. Ylitorniolla on satsattu enemmän nuorten asumisen viihtyvyyteen ja harrastamahdollisuuksiin. Päihteiden käytössä, erityisesti huumeiden kokeilussa ja käytössä, oli kuntien kesken suuri ero. Ylitorniolaisten päihteiden käyttö oli laskenut vuodesta 2006 huomattavasti, kun taas kolarilaiset nuoret olivat kokeilleet huumeita huomattavasti enemmän. Tulokset on vanhempainilloissa tuotu esille ja valistustyötä on pyritty tekemään. Jos missä niin tässä tarvitaan moniammatillista yhteistyötä, kuten koulu, nuorisotoimi, poliisi ja sosiaalitoimi. Kolarissa moniammatillisen yhteistyön tekeminen tuli useammin esille kuin Ylitorniolla. Varsinkin työpajalla tehtävää työtä tehdään moniammatillisesti ja asiakaslähtöisesti. Nuorten työttömyysastetilasto voi todeta, että Kolarissa nuorten työpajalla tehtävä työ on tuottanut tulosta. Työpajatoimintaa ei voitu suoraan verrata keskenään, koska Ylitorniolla ei ole tällä hetkellä työpajatoimintaa lainkaan. Seurakunnan ja kunnan yhteistyö on Kolarissa aktiivisempaa niin lapsi- ja

nuorisotyössä kuin Ylitorniolla. Tätä työtä on helpottanut ja tehnyt jopa luontevaksi se, että kunta ostaa seurakunnan nuorisotyöntekijän työaikaan 25 % ja seurakunnan lapsityöntekijä on kunnan luottamusmies.

Tutkimustuloksissa nousi myös esille perheen ja ystävien tärkeys. Monta kertaa puhutaan kuinka nuorten elämässä kaverit tulevat kotia ja perhettä tärkeämmäksi, mutta tulokset osoittavat kuitenkin toista. Varhaiseen puuttumiseen on pyritty kiinnittämään huomiota jo neuvolatoiminnasta alkaen. Perhe ja koti ovat nuorille tärkeä ja rakas paikka asua ja elää. Harrastusmahdollisuuksien määrä ja laatu koettiin myös molemmissa kunnissa olevat riittävät ja hyvät. Kouluviihtyvyyteen ja kouluväkivaltaan on kiinnitettävä huomiota ja haettava positiivisia malleja.

Olemme tehneet hyvän pohjatyön ja kartoittaneet Kolarin ja Ylitornion kunnissa erikseen laadittavaa lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmia varten. Viranomaistyön tarpeellisuus on tullut moneen kertaan esille erivaiheissa tehdessä tätä opinnäytetyötä. Tarvitaan konkreettisia, oikeita malleja siitä, miten viranomaisyhteistyönä toimitaan esimerkiksi, jos on kysymys lasten sijoittamisesta tai huostaanotosta.

LÄHTEET

Ylitornion kunnan lapsi- ja nuorisotyön linjaukset 2008

Ylitornion kunnan varhaiskasvatussuunnitelma

Moisio P, Suomalaisten hyvinvointi 2008

Siltaniemi Aki, ym. Hyvinvointi, palvelut ja elämänlaatu Kuuma - kunnissa. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry. Helsinki 2005

Kainulainen, Sakari & Rintala, Taina & Heikkilä, Matti 2001. Hyvinvoinnin alueellinen erilaistuminen 1990-luvun Suomessa. Tutkimuksia 114 Helsinki:Stakes

Puontti A, Saarnio T, Hujala A, Lastensuojelu tänään 2004

Nieminen Juha, Nuorisotyötä on tehtävä 2007

Taskinen Sirpa, Lastensuojelulaki (417/2007) Soveltamisopas

Kuntaliitto 2009; Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinta kunnissa, osa 1 ja osa 2

Opetusministeriö 2007; Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma

Stakes 2008, Kouluterveysraportti 2008

Palomaa E, Seppälä T, Ylläsjärvi U 2008, Hyvinvointikertomus 2008

Suomen perustuslaki 11.6.1999/731

Kuntalaki 17.3.1995

Lastensuojelulaki 1.1.2010

Mielenterveysasetus 28.12.2000/1282

Opetushallitus 2004, Opetussuunnitelman perusteet

Opetushallitus 2004, Peruskoulu uudistuu

Taskutieto: Päiväkodin lakiopas 2008

Kolarin peruskoulun toimintasuunnitelma 2010 – 2011

Kolarin peruskoulun syystiedote 2010 – 2011

Lapin liitto 2006, Lapin toisen asteen koulutus ja perusopetus vuonna 2004 ja järjestämismvaihtoehdot 2006 – 2015

Sotkanet, Tilastotietoja

Tilastokeskus, Tilastotietoja

Internetlähteet

<http://www.mll.fi>, Selonteko koulutuksesta sekä lasten ja nuorten hyvinvoinnista.

http://www.mll.fi/ajankohtaista/kannanotot_ja_lausunnot/?x41070=43936. Hakupäivä 28.9.2010 (Lapsiasiavaltuutettu Maria Kaisa Aula Terve Kunta -päivillä Helsingissä 24.1.2010, <http://www.lapsiasia.fi/nyt/puheenvuorot/puheet/puhe/view/1396923>)

www.opetushallitus.fi/saadokset ja ohjeet

www.lapinliitto.fi/ seutukunnat

www.kolari.fi

www.ylitornio.fi

www.evl.fi – Meidän kirkko

LIITTEET

LIITE 1

LASTENNEUVOLAKÄYNNIT

Kolarin ”malli”

Neuvola-asetuksessa määritellyt lapsen määräaikaiset terveystarkastukset sisältävät sekä lääkärin ja terveydenhoitajan suorittamat terveystarkastukset että laajat terveystarkastukset. Lääkärin tarkastuksia tulee järjestää viisi kertaa lapsen ollessa neuvolaikäinen. Terveydenhoitaja tapaa lapsen ja hänen perheensä yhteensä 15 kertaa, joista viisi kertaa lääkärin terveystarkastuksen yhteydessä.

Ensimmäisen ikävuoden aikana terveydenhoitaja tapaa lapsen ja hänen perheensä vähintään yhdeksän kertaa:

1. 1-2 viikon ikäisenä terveydenhoitajan kotikäynti vastasyntyneen perheeseen
 - vauvan voinnin seuranta ja hoidon ohjaus, varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen, paino, heijasteet, äidin mieliala ja vointi, synnytyskokemus, imetyksen tukeminen, perheen hyvinvointi ja sosiaalinen verkosto, D-vitamiinin käytön ohjaus
 - Kolarin kuntalahja lampaantalja ja kortti sekä Marttojen onnittelusukat
2. 1 kk:n ikäinen terveydenhoitajan vastaanotto neuvolassa
 - kasvu ja kehitys, heijasteet, varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen ja imetyksen ohjaus, mielialaseula vanhemmille (EPDS), perheen jaksaminen ja parisuhde
3. 6 vi terveydenhoitaja ja LÄÄKÄRI
 - äidin jälkitarkastus neuvolassa ja samalla kerralla vauvan lääkärikäynti,
 - vauvan paino, imetyksen sujuminen, perheen vuorovaikutus, perheen mahdolliset huolenaiheet, info lääkärille
 - RotaTeq 1
 - täydentää synnytyssairaalassa tehtyä lääkärintarkastusta, ensimmäinen neuvolalääkärin ja perheen kohtaaminen, pohja yhteistyölle, paino yli syntymäpainon, heijasteet, synnynnäinen lonkkaluksaatio, synnynnäinen kaihi, kuulo- ja näkövamma, vakavat sydänsairaudet, vaikea cp-vamma, lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutuksen ongelmat ja äidin masennus (edellisellä kerralla tehty vanhemmille EPDS)
4. 2 kk:n ikäinen neuvolassa
 - kasvu ja kehitys, heijasteet, varhainen vuorovaikutus, imetys, perheen hyvinvointi, ravintoasiat, D-vitamiini, Xylitolin käyttösuositus perheelle
 - kerro PERHETYÖNTEKIJÄN kotikäynti ensimmäisen lapsen saaneille 2-3kk synnytyksestä
5. 3 kk:n ikäinen neuvolassa
 - kasvu ja kehitys, heijasteet, ravitsemusasiat, vuorovaikutuksen ja imetyksen tukeminen, katsekontakti vauvan ja äidin välillä ”Baby –talk”

- DTaP-IPV-Hib 1 + RotaTeq 2 + Synflorix 1
- Pneumokokkrokote 1.9.2010 kansalliseen rokotusohjelmaan, rokotusreaktiot ja niiden hoito

6. 4 kk:n laaja terveystarkastus terveydenhoitaja ja LÄÄKÄRI (v 2011)

- koko perheen hyvinvointi, kasvu, nukkuminen, voimavarat, sosiaalinen verkosto, ilon- ja huolenaiheet
- neurologien kehityksen poikkeavuudet: liiallinen tonus, poikkeavat asento ja liikemallit, puoliero, infantiilispasmiin viittaavat sarjamaiset säpsähdykset, laskeutumaton kives, taipumus välttää katsekontaktia

7. 5 kk :n ikäinen neuvolassa

- kasvu ja kehitys, ravinto, psykososiaalisen ja motorisen kehityksen tukeminen
- DTaP-IPV-Hib 2 + RotaTeq 3 + Synflorix 2
- uusitaan EPDS jos 1kk pisteitä 13 tai yli
- HAMMASHOITOLA ajanvaraus puh 040 - 4895045 klo 8-10

8. 6-7 kk ikäisten ryhmäneuvola (v 2011)

- 4 x vuodessa terveydenhoitaja, perhetyöntekijä ja psykologi
- paino ja pituus, juttelu, hampaidenhoito, motoriikka

9. 7-8 kk:n terveydenhoitaja ja LÄÄKÄRI

- kasvun ja kehitys, lapsen ja vanhempien vuorovaikutus, jalkineet, ravintoasiat
- laskeutumaton kives, motorisen poikkeavuuden toteaminen, karsastus, näön ja kuulon (uikku) vajavuudet, esikielellisten taitojen ongelmat, psykososiaalisen kehityksen häiriöt, erityisesti selvä kontaktihäiriö, huomio koko perheeseen ja perhetilanteeseen

1-6 vuoden iässä järjestetään vähintään kuusi terveystarkastusta, joihin sisältyy laaja terveystarkastus 18 kuukauden ja 4 vuoden iässä:

1. 1 vuoden ikäinen neuvolassa

- kasvu, kehitys, tarv. hb, perheen hyvinvointi ja jaksaminen, vuorovaikutus
- DTaP-IPV-Hib 3 + Synflorix 3
- otollinen aika ravitsemusneuvonnan tehostamiseen kun lapsi siirtyy syömään samaa ruokaa kuin muukin perhe, huomioidaan erityisesti riskiperheet, kodin ja lähiympäristön turvallisuus asiat
- anna MLL:n lorupussi
- EPDS kaikille vanhemmille
- raskausdiabeetikkoäidille vs-mittari kotiin viikoksi (ja sen jälkeen 3v välein jos tulos normaali ja 1v välein jos poikkeavaa)

2. 18 kk ikäisen laaja terveystarkastus terveydenhoitaja ja LÄÄKÄRI

- molemmat vanhemmat neuvolassa

- koko perheen hyvinvointi, onko huolenaiheita, kasvu ja kehitys, siisteyskasvatus, rajoja rakkaudella
- MPR 1
- voimakas oppimisen ja oman tahdon kehittymisen vaihe, keskustelu vanhempien kanssa, karsastus, henkinen kehitys, puheen kehityksen ongelmat, mm. allergisen lapsen ruokavaliorajoitukset

3. 2,5-3 -vuotias neuvolassa

- LENE, tarvittaessa uusitaan neuvolassa ja käydään läpi päiväkotia ja/tai neuvolapalaverissa ja jatketaan päivähoidossa jos jäänyt neuvolassa kesken
- kasvu, kehitys, puhe, kuulo (matkalaukku), perheen vuorovaikutuksen tukeminen, kasvatusasiat, on oman tahdon kehittymisen aika

4. 4 -vuotiaan laaja terveystarkastus, terveydenhoitaja ja LÄÄKÄRI

- kokoperheen hyvinvointi arvio tehdään yhdessä perheen, terveydenhoitajan, lääkärin ja päivähoidon kanssa
- päivähoidossa tehdään lapsen varhaiskasvatussuunnitelma yhdessä perheen kanssa (päivitetään vuosittain) + Kettu testi lapsille, jotka siellä hoidossa
- kasvu, kehitys, LENE, puhe, näkö, kuulo, fyysinenkunto, tarvittaessa ylipainoisen lapsen ohjausmenetelmät
- D Tap - IPV
- tarvittaessa psykologi tai fysioterapeutti
- puheterapeutti, th lähete, jos vieras ei ymmärrä lapsen puhetta tai lapsella on puheen ymmärtämisen vaikeutta
- karsastus, krooniset, kasvua hidastavat sairaudet, käyttäytyminen, oppimisvaikeuksia aiheuttavat neurologiset ongelmat

5. 5 – v, neuvolassa

- kasvu ja kehitys, Lumiukko puheseula, perheen vuorovaikutuksen tukeminen, kasvatusasiat, ravitsemus

6. 6 – v, neuvolassa

- voidaan tehdä kevyempänä mikäli asiat olleet ok 5 -vuotiaana
- kasvu ja kehitys
- MPR 2

Yhteistyöstä sovittu:

- Perhetyöntekijä ennakoivaa työtä 1pv/viikko
- Neuvolatyöryhmä sovitusti 4x vuodessa (th kerää asiat ja info lääkärille 1 vi sitä ennen)
- Päiväkotipalaveri sovitusti 4 x vuodessa

Huomioi:

- Erityistä tukea tarvitsevat perheet ja tuen järjestäminen mietitään moniammatillisesti

- Th kartoittaa 1 x vuodessa perheet, jotka eivät ole käyneet neuvolassa ja ottaa asian puheeksi neuvolapalaverissa

Lähteet:

- Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (380/2009)
- Asetuksen perustelut ja soveltamisohjeet (STM julkaisuja 2009:20)
- Lastenneuvolaopas (STM 2004)
- Lääkärin käsikirja (Duodecim)
- Rokottajan käsikirja (THL 2009)

LIITE 2

KOULULAISTEN TERVEYSTARKASTUKSET Kolarin ”malli”

Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto

Kouluterveydenhuolto on tarkoitettu peruskoulun oppilaille ja siihen sisältyvät:

- oppilaan terveyden seuraaminen ja edistäminen mukaan lukien suun terveydenhuolto
- kouluyhteisön ja -ympäristön terveellisyden ja turvallisuuden edistäminen
- yhteistyö muun opetus- ja oppilashuollon henkilöstön kanssa, koulu tiedottaa vanhemmille oppilashuollosta ja sen merkityksestä
- koulun ja kodin välinen yhteistyö
- terveydentilan toteamista varten tarpeellinen erikoistutkimus.

Koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoon kuuluvat vuosittaiset terveystarkastukset, joista ensimmäisen, viidennen, kahdeksannen ja lukion tai ammatillisen oppilaitoksen toisen luokan terveystarkastukset ovat laajoja. Laajan terveystarkastuksen tekevät terveydenhoitaja, lääkäri ja hammaslääkäri.

Oppilaan laajaan terveystarkastukseen sisältyy huoltajien haastattelu sekä tarvittaessa opettajan arvio oppilaan selviytymisestä koulussa. Laajassa terveystarkastuksessa arvioidaan sekä oppilaan että huoltajien hyvinvointia. Kouluterveydenhuollon terveystarkastuksiin kutsutaan huoltajat mukaan. Terveystarkastukseen sisältyy aina yksilöllinen lapsen kehitysvaiheen mukainen terveysneuvonta. Joka luokalla pyydetään vanhempien kirjallinen lupa olla yhteydessä seuraaviin yhteistyötahoihin lapsen koulunkäyntiin ja terveydenhuoltoon liittyvissä asioissa: koulu, psykologi, lääkäri, sosiaalityöntekijä, perhetyöntekijä, hammashoitola ja tarvittaessa muut. Kouluterveydenhuollossa on tunnistettava oppilaan ja hänen perheensä erityisen tuen tarpeet ja järjestettävä tarvittava tuki mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

ALAKOULU

1 lk terveystarkastus (laaja) terveydenhoitaja + lääkäri + hammaslääkäri

pituus, paino, ryhti, RR, puberteettiarvio, näkö, kuulo, Hb, vs

- syyskuun alusta terveydenhoitajan tarkastukset niillä joilla ei ole ongelmia, myöhemmin ne joilla nähtävissä vaikeuksia (mm. käyttäytyminen, oppiminen)
- th tekee tarkastukset ennen lääkärin vastaanottoa
- lääkärin tarkastus lokakuussa, th arvioi ajan 20 - 30 min.
- huoltajat mukana tarkastuksissa, joissa myös terveydenhoitaja
- opettajilta tieto terveydenhoitajalle (huom! lupa huoltajilta)
- syrjäkylillä samana päivänä 5lk lääkärintarkastus
- lapsen huoltajalle kysely koulun alkamisesta

2 lk terveystarkastus

pituus, paino, ryhti, tarpeen mukaan muuta

- huoltajat kutsutaan mukaan
- kirjallinen palaute kotiin
- suuhygienistin tarkastus

3 lk terveystarkastus

pituus, paino, ryhti, näkö, puberteetti, tarvittaessa muuta

- kysely huoltajille
- huoltajat kutsutaan mukaan
- kirjallinen palaute kotiin
- suuhygienistin tarkastus

4 lk terveystarkastus

pituus, paino, ryhti, kuulo, puberteetti,

- murrosikäasiat
- huoltajat kutsutaan mukaan
- kirjallinen palaute kotiin
- suuhygienistin tarkastus

5 lk terveystarkastus (laaja) terveydenhoitaja + lääkäri +hammaslääkäri

pituus, paino, ryhti, näkö, RR, puberteetti, vs, kol, Hb

- murrosikäasiat otetaan puheeksi vanhempien kanssa
- huoltajat kutsutaan mukaan
- kysely sekä oppilaalle, vanhemmille että opettajalle
- pyydetään huoltajat lääkärin vastaanottotilanteeseen: *...ilmoita tai ole yhteydessä mikäli et pääse.*
- lääkärin vastaanotolla: terveydenhoitaja, lääkäri, oppilas, huoltaja

6 lk terveystarkastus keväällä

pituus, paino, ryhti, puberteetti

- oppilaalle kysely siirtymisestä yläkoululle
- huoltajille kysely siirtymisestä yläkoululle
- opettajan huoli oppilaan siirtymisestä yläkouluun
- huoltajat kutsutaan mukaan
- kutsun mukana "Aika puhua päihteistä" -opaslehtinen
- kirjallinen palaute kotiin
- suuhygienistin tarkastus

YLÄKOULU

7 lk tarkastus syyslukukaudella

pituus, paino, ryhti, värinäkö, näkö

ensin kutsutaan ne joilla mahd. ongelmia (mm. oppiminen, keskittyminen)

- huoltajat kutsutaan mukaan
- kyselylomake oppilaalle
- kyselylomake huoltajille koulun alkamisesta
- fysioterapeutti katsoo oppilaan ryhdin
- suuhygienistin tarkastus

8 lk terveystarkastus (laaja) terveydenhoitaja, lääkäri +hammaslääkäri

pituus, paino, ryhti, kuulo, näkö

- mielialaseula (BDI-R)
- audit ja tupakkakysely niille jotka käyttävät
- oppilaalle haastattelulomake
- nuorison terveystodistus
- keskustellaan ammatinvalinnasta
- kartoitetaan mm. koetut oppimisvaikeudet, kiusaaminen, poissaolot, syöminen...
- kirjallinen palaute kotiin
- dtap 14-15v.

9 lk terveystarkastus

pituus, paino, ryhti

- vanhempia ei kutsuta tarkastukseen
- rokotustodistus
- suuhygienistin tarkastus

LUKIO/ muu toisen asteen oppilaitos

1 lk terveystarkastus

pituus, paino, (tarv. muut seulonnat)

- vanhempia ei kutsuta mukaan
- kartoitetaan mm. koetut oppimisvaikeudet, kiusaaminen, poissaolot, syöminen, arkirutiinit perhesuhteet...
- mielialaseula (BDI-R)

2 lk terveystarkastus (laaja) terveydenhoitaja + lääkäri

pituus, paino, (tarv. muut seulonnat)

- vanhempia ei kutsuta mukaan
- opiskelijalle kysely
- kartoitetaan mm. koetut oppimisvaikeudet, kiusaaminen, poissaolot, syöminen, arkirutiinit, perhesuhteet...
- lääkärin tarkastus, pojilla kutsuntatarkastus

LIITE 3

ETSIVÄ NUORISOTYÖ KOLARISSA

Etsivän nuorisotyön tavoitteena on

- olla läsnä nuorten keskuudessa
- tarjota mahdollisuus turvalliseen ja luottamukselliseen aikuiskontaktiin

Etsivän työn tehtävänä on

- auttaa alle 29-vuotiaita nuoria, jotka ovat koulutuksen tai työmarkkinoiden ulkopuolella
- ohjata nuori tarvitsemiensa palveluiden piiriin
- etsiä nuoren kanssa vastauksia nuoren mieltä askarruttaviin kysymyksiin
- auttaa nuorta erilaisissa elämäntilanteissa ja mahdollisissa vaikeuksissa

Etsivä nuorisotyö on

- kenttätyötä (koulu, nuorisotila, harjoittelupaikka, työpaikka)
- ohjaus- ja neuvontatyötä
- yksilöohjausta

Etsivä nuorisotyö on nuorelle vapaaehtoista ja lähtee hänen omista tarpeistaan, mutta ensimmäisen yhteydenoton etsivään nuorisotyöntekijään voi ottaa nuoren suostumuksella myös toinen viranomainen tai nuoren huoltaja.

Etsivän nuorisotyöntekijän Johanna Pasma tavoittaa

- puhelimitse numerosta 040-489 5037
- sähköpostitse osoitteesta
johanna.pasma@kolari.fi
- Nuorisotila Laguunilla keskiviikkoisin klo 14-16

